Narnia
Løven, heksen og garderobeskabet
C.S.LEWIS

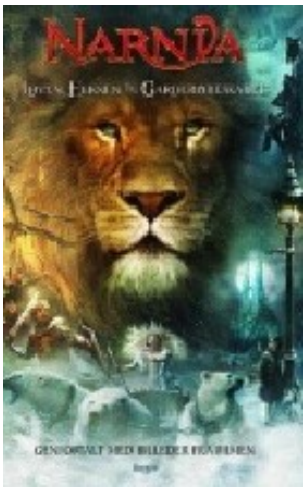

Kommentarer af Louis Nielsen
Kristent Perspektiv 2004 - 3 til 2006 – 1

Altid vinter, aldrig jul

"Løven, heksen og garderobeskabet" er en lidt ejendommelig titel, men tænker vi nærmere over den, lyder den helt rigtig til et vaskeægte eventyr. Samtidig fastholder den de tre vigtigste ting, som denne historie er om i rækkefølge med faldende betydning.

Vigtigst er Løven, og i forhold til ham er alle de øvrige figurer kun bipersoner, man fristes næsten til at sige statister, men sådan ser han bestemt ikke på dem. Det gør heksen derimod. I sin egen indbildning er hun - til trods for, at hun har sneget sig ind i Narnia - bestemt den vigtigste og mest betydende af alle - "Hendes Kejserlige Majestæt Jadis, Dronning af Narnia, Borgfrue til Cair Paravel, Kejserinde af Ødeøerne etc". Alle andre er som skidt for hende.

Garderobeskabet står som eksponent for den omgivende verden, forbindelsesledet mellem børnenes verden (England) og eventyrriget Narnia, løven Aslans land.

Fortællingen begynder som alle de øvrige fortællinger (undtagen "Hesten og drengen") et eller andet sted i England.
De fire børn Peter, Susan, Edmund og Lucy[1] er på grund af luftangrebene i London (krigen 1939-1945) sendt ud til en gammel professor uden børn, som bor i et stort, men sært hus ude på landet et godt stykke fra London.

Denne professor er Digory Kirke, nu en gammel mand "med pjusket hvidt hår både på hovedet og i det meste af ansigtet", som vi kendte som drengen i "Troldmandens nevø". Garderobeskabet med de magiske egenskaber at kunne åbne op for Narnia, befinder sig hensat på et loft i hans hus. Forbindelsen til Narnia har det, fordi det er gjort af træ, som kom fra et træ, hvis frø kom fra Narnia.

En skov og en faun

Professor Digory Kirkes hus rummede mange muligheder for at gå på opdagelse og for at lege skjul. En tung regnvejrsdag, hvor man kun kunne lege inde, opdager Lucy garderobeskabet, som stod for sig selv i det tomme værelse.

Hun fascineres af det, prøver om hun kan åbne døren, og går endda ind i det, og længere og længere ind. Skabet har tilsyneladende ingen bagvæg og pludselig mærker hun noget hårdt og stikkende mod sig, og noget blødt og smuldrende, men ualmindelig koldt under sine fødder.

Hun får øje på en lygtepæl og opdager, at hun befinder sig i en sneklædt skov. Hun hørte også "lyden af dappende skridt, der nærmede sig. Og et øjeblik efter kom en højst besynderlig person ud fra træerne og trådte ind i skæret fra lygtepælen.

Fra livet og opad lignede han et menneske, men hans ben var formet som en geds, og i stedet for fødder havde han gedeklove. Han havde et fremmedartet, men tiltalende lille ansigt med et kort spidst skæg og krøllet hår, og frem af håret stak to horn, et på hver side af panden. I den ene hånd havde han en paraply; på den anden arm bar han indtil flere pakker. Han var en faun".

Faunen, hr.Tumnus, som han hed, er yderst interesseret i at få at vide, hvad for en slags skabning Lucy er, og han kredser meget om det, at hun er et menneske, og gentager det igen og igen. Da det går op for ham, at Lucy altså er en menneskedatter, siger han: "Jeg er ovenud henrykt. Det vil sige ..... " og så holdt han inde, som om han havde været ved at sige noget, han helst ikke skulle sige, men var kommet i tanke om det i tide".

Af Hr.Tumnus erfarer Lucy, at landet, hun er kommet til, er Narnia, og at det var vinter, og at det havde det været temmelig længe. Hr.Tumnus spørger også til, hvor Lucy kommer fra, men opfatter hendes "gennem garderobeskabet i det tomme rum" som "det fjerne land Detomerum, hvor der hersker evig sommer omkring den strålende by Gar Drobeskabet".

Lucy følger med Hr.Tumnus hjem til hans hyggelige hjem. Hr Tumnus har flere bøger med bl.a.titler som "Silenus' levned og breve", "Nymferne og deres skikke" og "Mennesker, munke og skytter; en studie i populære legender" og "Er mennesket en myte?".

Den detaljerede liste over nogle af bøgerne i Hr.Tumnus' bogreol og deres titler kun lige nævnes, men giver os nogle yderst interessante oplysninger ikke alene om bøgernes ejermand, men også om eventyrets forfatter.

Det er den slags litteratur, Lewis selv er interesseret i, og er for en stor dels vedkommende hans baggrundsmateriale, når han fortæller om Narnia. Den sidste titel "Er mennesket en myte?" reflekterer i høj grad den debat med sin samtid, Lewis selv førte og førte lidenskabeligt.

Som fortællingen skrider frem, bliver det mere og mere klart, at menneskesønner og menneskedøtre er bestemt til at indtage en central plads i Narnias liv, og at landets skæbne i vid udstrækning afhænger af, at de gør det. En gammel spådom forkynder at

På Cair Paravel (kongeslottet i Narnia)
står tronerne tomme.
Men menneskesønner
- og døtre fromme
vil for at sætte sig på dem komme,
og så vil den onde tid være omme".

Altid vinter, aldrig jul

Landets nuværende hersker - dronningen, den hvide heks - vil gøre alt for at undgå, at den spådom går i opfyldelse - og hun har med dødstrusler truet sine undersåtter til at rapportere til hende enhver ting, som kunne betyde, at menneskesønner og menneskedøtre var i landet. Deraf Hr Tumnus' interesse for, om Lucy var en menneskedatter og hans fryd over det, som dog øjeblikkelig afløses af en dyb forlegenhed og beklemthed.

Faunen henrykker Lucy med sin fortælling om Narnias henrivende og henrykkende fortid. "Men nu er det altid vinter," tilføjede han modfaldent. For at muntre sig selv op tog han en løjerlig lille fløjte frem og begyndte at spille på den. Og den melodi, han spillede, gav Lucy lyst på én gang både til at græde og le og danse og lægge sig til at sove.

Pludselig kommer Lucy i tanke om, at det er høje tid for hende at gå hjem. Til hendes store overraskelse siger Hr.Tumnus, da hun udtaler dette ønske: "Det er for sent nu," idet han lagde fløjten fra sig og sørgmodigt rystede på hovedet. Lucy insisterer på, at hun altså skal hjem med det

samme.

Men samtidig kan hun ikke undgå at lægge mærke til, hvor forandret Hr.Tumnus er blevet.

Hans øjne var "fyldt af tårer, som trillede ned ad hans kinder, og snart begyndte de at dryppe fra hans næsetip; og til sidst satte han hænderne op foran ansigtet og begyndte at hulke.

Lucy forsøgte af bedste evne at trøste, men uden held. I desperation brøler Lucy tilsidst ind i øret, at han skal holde op samtidigt med, at hun rusker i ham. Men hr.Tumnus fortsætter med at hulke: "Åh- åh-åh! Jeg græder, fordi jeg er sådan en slem faun.

Lucy prøver så godt hun kan at trøste Hr.Tumnus med, at han er "en god faun", men han lader sig ikke trøste. "Næ, min gamle far" siger Hr.Tumnus "ville aldrig have gjort sådan noget." "Hvad for noget?" sagde Lucy."Sådan noget, som jeg har gjort," sagde faunen. "Han ville aldrig været gået i Den hvide Heks' tjeneste. Men det er jeg. Jeg er i Den hvide Heks' brød." "Den hvide Heks? Hvem er hun?" "Det er hende, der har hele Narnia i sin magt. Det er hende, der har lavet evig vinter. Tænk dig - altid vinter og aldrig jul! Kan du forestille dig det?"

Kristen grundholdning

Denne første scene fra mødet med landet Narnia er henrivende og alvorsfuld på samme tid som så meget i Lewis' fortællinger er det. Med Tumnus' bemærkning om Narnia som et land, hvor der "altid er vinter og aldrig jul", har Lewis med det samme tydeligt markeret, at han skriver ud fra en kristen grundholdning.

"Altid vinter, aldrig forår" ville have været det naturlige og passende at sige, hvis hans horisont var blot humanistisk. Men jul er for ham en afgørende ting, et afgørende vendepunkt; før Kristus og efter Kristus er ikke blot som minus og plus i vor måde at opdele tidslinjen på, men ganske enkelt den store, altafgørende forskel.

Det er næsten som om, at vi er i Johannes Evangeliets prolog: "I ham var liv, og livet var menneskenes lys. Og lyset skinner i mørket, og mørket greb det ikke" (Joh 1:5). Hr.Tumnus er i et forfærdeligt dilemma. Inderst inde vil han det gode, og han begræder det, som Heksen har gjort både ved ham og ved Narnia.

Han kender profetordene - løftet om de fire troner i Cair Paravel - og han længes efter dets opfyldelse - men han er ikke længere sikker på, at det nogensinde vil ske. Men samtidig er han under Heksens forfærdende trusler om at ville pine ham, maltraktere ham eller måske gøre ham til sten, hvis han ikke gør, som hun har sagt.

Hr. Tumnus er ligesom et symbol på hele menneskehedens , ja hele skabningens (han er både dyr og menneske) trældom under tomheden og forgængeligheden (se Rom 8:20-23), et symbol på "alle dem, som af frygt for døden hele livet igennem havde været holdt nede i trældom" (Heb 2:15), dem, som Kristus kom for at sætte i frihed.

Edmund møder Heksen

Edmund skal vi komme til at høre en hel del mere om. Han er Lucys yngste broder, ældre end hende, men yngre end både Peter og Susan. Allerede nu i begyndelsen af historien fornemmer vi, at der er stof i ham til en katastrofe og tragedie på samme tid.

Han er rent ud sagt modbydelig mod Lucy, drilagtig og nedgørende uden at eje sin storebroders gentlemanlike opførsel eller sin storesøster Susans flegmatiske måde at være på. En dag de leger skjul, ser Edmund Lucy gemme sig i garderobeskabet og går selv ind i det, og en, to vupti befinder han sig selv i Narnia.

Han møder dog ingen faun, men Heksen selv. Hun er forskrækkende og fascinerende på samme

tid: “ ... en ganske anderledes person - en stor dame, der var højere end nogen anden kvinde, Edmund nogen sinde havde set. Hun var klædt i hvidt pelsværk helt op til halsen, og i sin højre hånd holdt hun en lang gylden stav, og på hovedet havde hun en gylden krone.

Hendes ansigt var hvidt - ikke bare blegt, men hvidt som sne eller papir eller sukkerglasur, når man så bort fra hendes knaldrøde mund. Egentlig var hendes ansigt smukt, men dets udtryk var stramt, koldt og hovmodigt”.

Heksen optræder yderst nedladende og arrogant over for Edmund - der er noget truende ved hendes hånende spørgsmål og svar: “Kender du ikke Narnias dronning?” “Ha! Men det skal du komme til! Jeg gentager - hvad er du for en?” . Læg mærke til, at for hende er Edmund et “hvad” ikke et “hvem” . I hendes verden er der ikke plads til nogen anden end hende selv. Hun er den Ene, og alt andet og alle andre er som skidt for hende. “Hvad du så end ellers er”, fortsætter Heksen i sin tiltale af Edmund, “er du i hvert fald en tosse - det ser man tydeligt”.

Heksens første intuition er at dræbe Edmund på stedet. Men så tænker hun over hans forklaring, og ændrer både mening og taktik. Pludselig bliver hun venlig og indladende og opvartende. Og så har hun Edmund i sin hule hånd.

Ud af nogle dråber af en flaske fremtryller hun det bedste Edmund ved - en hel æske af fyldte ckokolader. Og nu er Edmund solgt. MedensEdmund guffer løs af ckokoladerne udspørger heksen ham om hans familie, og det er meget afgørende for hende at få afgrænset præcist, hvor mange de er, at de er fire, og ikke fem eller tre. “Omsider var der ikke flere fyldte chokolader tilbage, og Edmund stirrede på den tomme æske og ønskede, at hun ville spørge ham, om han ikke havde lyst til nogle flere. Sandsynligvis var dronningen udmærket klar over, hvad han tænkte; for hun vidste i modsætning til Edmund, at dette var fortryllede fyldte chokolader, og at enhver, der først havde smagt dem, kom til at ønske flere og flere af dem og ligefrem -hvis de ellers fik lov til det - ville blive ved med at spise dem, til de døde af det”.

Snigløb på Lucy

Lucy var blevet en friere og gladere person i sit møde med Hr.Tumnus og Narnia; omvendt med Edmund. Han taler “stift” og er underlig “død i hovedet”.

“Edmund havde det skidt, fordi han havde spist alt for meget chokolade, men hans største ønske var stadig væk at komme til at smage de fyldte chokolader igen. ... Han ville blive nødt til at indrømme over for de andre, at Lucy havde haft ret, og han var sikker på, at alle de andre alle sammen ville holde med faunerne og dyrene, hvorimod han selv var mere end halvvejs ovre på heksens parti”.

Lucy regner med, at nu hvor Edmund kan bekræfte, at garderobeskabet indeholder en hemmelighed, og at der findes et land, som heder Narnia, vil Peter og Susan tro hende. “Edmund og jeg har lige været der. Vi mødte hinanden derinde - inde i skoven. Kom nu, Edmund, fortæl dem om det.”

“Og nu kommer vi til et af de ubehageligste steder i denne historie. Indtil dette øjeblik havde Edmund været halvsløj og sur og irriteret over, at Lucy havde haft ret, men han havde endnu ikke bestemt, hvad han skulle gøre. Da Peter pludselig stillede ham sit spørgsmål, besluttede han på én gang at gøre det mest modbydelige og ondskabsfulde, han kunne komme på. Han besluttede sig til at snigløbe Lucy.”

Giften, fortryllelsen, forførelsen, som Heksen har lagt ind over stakkels Edmund, virker, og gør ham til et endnu mere afstumpet menneske, end han var i forvejen. Lewis' forfatterskab har meget med moral og etik at gøre, og disse ting optager ham meget, ikke mindst bevæggrundene til at leve et retskaffent og retfærdigt liv såvel som det modsatte.

Her er han måske en anelse moralistisk - måske aner vi en løftet pegefinger. Men det vil afgjort være forkert at kalde Narniahistorierne for moralistiske. Det vil være sandere og rigtigere at kalde dem kerygmatiske, (af kerygma: budskab, prædiken, evangelium), fortællende og forkyndende. Kun i en sekundær forstand er de didaktiske (belærende), og belæringen eller moralen om man vil, springer direkte ud af fortællingen.

Edmunds benægtelse og modbydelige og meget ondskabsfulde måde at behandle sin søster på splitter søskendeflokken ad, skaber misstemning mellem dem, og hos de to ældre søskende ligefrem frygt og bekymring for, at Lucy har taget skade på sin forstand. Derfor bliver de enige om at forelægge sagen for professoren.

I professorens studerekammer

Dialogen, de har med professoren, er yderst interessant - det nærmeste, vi kommer i nogen Narniabog på en egentlig akademisk diskussion. Professor Kirke er virkelig videnskabsmand, det mærker man straks. Hans svar og argumenter har megen lighed med flere af Lewis' essays eller radioforedrag i forsvar for troen og den kristne etik.

Professoren begynder med at stille et spørgsmål, som overrasker børnene meget: "Hvorfra ved I, at jeres søster ikke taler sandt?" Det ligesom ligger i luften, at når det gælder sådanne ting, som Lucy har oplevet, kan de umuligt være sande.

Det gælder nærmest pr.definition, og det ved da enhver. Sådan forholder også mange mennesker sig, når de hører fortællingen om Jesus, mest af alt hører om inkarnationen, om Jesu undere, om hans opstandelse fra de døde, om himmelfarten og om, at han kommer igen på himmelens skyer.

Uden tvivl er der grund til at lukke øjnene og ørerne op en ekstra gang, når vi ser og hører om den slags ting, men det er ganske enkelt et forkert udgangspunkt pr.definition at afvise den slags ting og dermed indskrænke virkeligheden til det, vi kan gribe med vore sanser. Kontrolspørgsmålet, professoren stiller, går på, hvem af de to søskende, der almindeligvis er den mest pålidelige? Hvorfor skulle hun nu pludselig have forvandlet sig til en løgner?

Hele seancen i professorens studerekammer munder - efter et rap over fingrene til den moderne skole ("hvorfor underviser man ikke i logik i skolerne?"); Lewis kan ikke dy sig for at komme med disse små rap - ud i en opsummering af de tre muligheder:

"Enten lyver jeres søster, eller også er hun gal, eller også taler hun sandt. I ved, at hun ikke plejer at lyve, og det er tydeligt nok, at hun ikke er gal. Medmindre der dukker nyt bevismateriale op, må vi altså foreløbig gå ud fra, at hun taler sandt". .... "Men hvordan skulle det kunne være sandt?" sagde Peter. "Hvorfor siger du det?" spurgte professoren. "Tja," sagde Peter, "hvis det virkelig var sandt, hvorfor finder så ikke alle det fremmede land, hver gang de åbner garderobeskabet? Jeg mener - der var ikke noget derinde, da vi kiggede efter; selv Lucy måtte indrømme, at der ikke var det." "Hvad har det med sagen at gøre?", sagde professoren. "Tja ... hvis ting er virkelige, så er de der vel hele tiden." "Er de?" sagde professoren; og Peter vidste ikke rigtig, hvad han skulle sige."

Hele denne dialog mellem professor Digory Kirke og Peter er næsten som en lektion i apolegetik (forsvar for den kristne tro), som Lewis især følte sig kaldet til, og også så mesterligt fungerede i.

Flere af de klassiske indvendinger mod troen bliver der her taget hånd om, bl.a. den indvending, at eftersom Gud er usynlig og hans rige er usynligt, og eftersom, at opstandelse ikke er noget, som uden videre finder sted i vores verden, så er det en på forhånd given ting, at intet af det eller ingen af dem er virkelige.

Men kan det da tænkes, at der er en anden verden uden for sansernes verden og observationernes verden, en transcendent verden, vil Peter gerne vide. "Intet er mere sandsynligt," sagde professoren, idet han tog sine briller af og begyndte at pudse dem, medens han mumlede for sig selv: "Gad vide, hvad de egentlig lærer i skolerne?" - Der kom det igen, en henkastet sarkastisk bemærkning om skolen, og hvad den gjorde ved børnene.

"Men hvad skal vi gøre?", sagde Susan. Hun følte, at samtalen var ved at løbe af sporet. "Min kære unge dame," sagde professoren, idet han pludselig kiggede op og så dem nøje an, "der er en løsning, som ingen endnu har foreslået, og som er værd at prøve." "Hvad er det, sagde Susan. "Vi kunne alle sammen forsøge at passe os selv", sagde han. Og så var den samtale forbi".

Samtalen med professoren har ikke ført Peter og Susan til personlig afklaring m.h.t. det, Lucy har oplevet, og om landet Narnia findes eller ej. Men han har givet dem nogle værdifulde værktøjer, som de kan bedømme sandsynligheden af Lucys beretning og vidnesbyrd efter. Og hendes sag står sådan bedømt ikke så dårlig.

Digory Kirke er gået ind i dialogen som professor, ikke som personlig troende. Personlig troende bliver man nemlig kun af egen overbevisning og drift, og der er et personligt valg imellem.

Peter og Susan har endnu tilgode at opleve Narnia. Endnu er der ikke blevet kaldt på dem, men der vil blive kaldt. Apologeten kan ikke andet end rydde falske indvendinger af vejen, og dermed måske bane vejen for troen. Men troen selv kommer altid i et personligt møde med virkeligheden selv, i forkyndelsen af den levende og opstandne Jesus Kristus i evangeliets ord.

Vi må give plads for ordet og Helligånden til at virke, og vi må give det den tid, der er nødvendig. Professorens råd om, at vi hver især "kunne forsøge at passe os selv" er ikke så kynisk, ualvorligt og uengageret, som det i første omgang kunne lyde.

Upassende geskæftighed er ikke så harmløs en ting, som det ofte gøres til. Og ikke -troende, ikke- kristne kan være lige så upassende geskæftige som kristne kan være det. Det kan ligefrem blive taget for givet af det omgivende samfund, at kristen kan man da ikke være uden, at der er noget mentalt forstyrret ved en.

Så i stedet for som professoren har gjort det at behandle Lucys påståede oplevelse af eventyr hinsides garderobeskabets bagvæg efter dets eget værd og dets egne udsagn og præmisser, giver man sig til at analysere budbringernes psyke, som man på forhånd har beskrevet som "gak i låget".

I den sammenhæng er det et godt råd, at "hver passer sit". Så er døren stadig åben for kommunikation mellem mennesker, og for at forståelse en dag kunne komme. Sådan gik det lykkeligvis her, men det må vente til de næste kapitler.

Note 1: Fire børn - som vi igen møder i Prins Caspian og de to yngste i "Morgenvandrerens Rejse", og igen alle fire (undtagen Susan, desværre!) i "Det sidste slag" - Peter, Susan, Edmund og Lucy.

Dybere ind i Narnia

Kapitel 6 - Ind i skoven:

Tredje gang, børnene kommer i berøring med Narnia, er de alle fire med, foruden Lucy og Edmund også Susan og Peter. Indgangen sker igen gennem det store garderobeskab på loftet. Til at begynde med er de i garderobeskabet og i Narnia på samme tid, mellem pelsfrakker og stikkende grannåle på en og samme tid. I Narnia er det koldt, sneen knaser under børnenes fødder og de fryser. Men frakkerne er der. Hvorfor ikke uden videre iføre sig dem? Nej, for ville det ikke være at stjæle?

Det er ofte interessant at sammenligne børnene i Narniabøgerne med moderne børn. For moderne børn ville spørgsmålet om at stjæle eller ikke stjæle i en situation som denne ikke en gang opstå. Men så indgroet er opdragelsen hos disse børn til , at der er forskel på dit og mit, at de ikke uden videre ifører sig frakkerne. Et moralsk bestik af situationen er nødvendigt, før de føler sig fri til at gøre det.

Efterhånden som børnene trænger dybere ind i Narnia bliver atmosfæren mellem Peter og Edmund dårligere, og forskellene får det til at "slå gnister" mellem de to. Peter kalder sin lillebroder et "giftigt kryb", men tager sig alligevel i det, og siger ikke mere. Edmund på sin side opfatter Peter og Susan som "storsnudede, selvglade dydsmønstre" og tørster efter en passende anledning til at hævne sig. Ansatsen til dramaet er allerede lagt, og den helt store tragedie, nemlig Edmunds forræderi, grunder sig ikke længere alene på, at heksen allerede har fortryllet ham ved at lade ham smage den fortryllede chokolade, men nu også på noget så banalt som at føle sig udenfor og tørste efter hævn.

Edmund vil hele tiden drage al ting i tvivl. Intet er mere rent for ham, mistænkelighedens skygge hviler over alt. Det, som historisk og erfaringsmæssigt står som det godes og det uskyldiges symboler, eksempelvis en rødkælk, drages i tvivl, ingen og intet kan man stole på, det gode kan være det onde, og det onde kan være det gode. Hvem ved, når det kommer til stykket?

Edmunds virkelighedsopfattelse er blevet forhekset, og der foregår noget inden i ham, som gør ham til noget mindre end et menneske - en slags besættelse. Den Onde er i færd med at overtage styret over ham. Desuden er det ligesom, at alt hos Edmund er fokuseret på munden og maven: "Og vi har heller ikke noget at spise" er en typisk edmundsk bemærkning. Han er i sine sansers og i sin appetits vold.

Hvad fik Judas til at forråde Jesus? Vi ved ikke noget ud over det diabolske i hele situationen. Men de forsigtige antydninger, evangelierne giver os, kan meget vel opfattes hen i retning af de samme ting, som Lewis lader os iagttage hos Edmund.

Kap 7 - Hos bæverne:

Som børnene kommer længere ind i Narnia, bliver det klart, at en ond magt har lagt sin tunge hånd over det, og at man ikke kan føle sig tryg nogen steder. Selv træerne kan høre, hvad man siger, og enkelte af dem kunne finde på at videregive, hvad de havde hørt, til nogen, som ville bringe det videre til Den hvide Heks.

Så meget mere opmuntrende at møde hr. og fru Bæver, to herlige, uspolerede væsener, i hvem der ikke er svig, som er helt sig selv, og som bedst af alt er helt og fuldt på Aslans side. For gennem mødet med hr. og fru Bæver kommer vi også tæt på Aslan.

Til at begynde med har børnene den samme frygt og mistænksomhed over for hr. Bæver, som de efterhånden har lært at have over for en hvilken som helst skabning i Narnia. Men på den anden side kan de vel samlet klare en enkelt bæver, hvis det skulle vise sig nødvendigt.

Hr.Tumnus havde inden sin arrestation af Maugrim, chefen for Det hemmelige Politi, nået at fortælle bæveren om "menneskesønnerne og menneskedøtrene", og at han skulle møde dem på dette sted og "føre dem videre til ... ". Til hvem får vi ikke at vide, før børnene er så tæt på hr. Bæver, at de kan høre selv den sagteste hvisken, dvs. så tæt, at de kan føle hans knurhår kilde dem i ansigtet. Det viser sig nu, at det er Aslan, hr. Bæver skal føre menneskebørnene til: "Efter sigende er Aslan på vej - er måske allerede kommet."

Og det følgende er så smukt og så intenst, at vi må citere det i fulde omfang:

"Og nu skete der noget mærkeligt. Ingen af børnene havde nogen anelse om, hvem Aslan var; men i samme øjeblik, bæveren havde sagt disse ord, følte de sig allesammen helt anderledes til mode. Måske er det nu og da sket for dig, at du i en drøm hører nogen sige noget, som du ikke forstår, men som i drømmen synes at have en eller anden fantastisk mening - enten en rædselsvækkende mening, der forvandler hele drømmen til et mareridt, eller også en frydefuld mening, der er for smuk til at lade sig udtrykke i ord og som gør drømmen så smuk, at man husker den hele sit liv og altid ønsker, at man kunne komme til at drømme den igen. Sådan var det nu. Da de hørte navnet Aslan, følte hvert af børnene pludselig noget røre sig i sit indre. Edmund mærkede en følelse af gådefuld angst. Peter følte sig pludselig modig og eventyrlysten. Susan havde det, som en herlig duft eller en livlig musikstrofe lige var gledet forbi hende. Og Lucy fik den fornemmelse, man har, når man vågner op om morgenen og kommer i tanke om, at ferien eller sommeren skal til at begynde."

Bare lyden af navnet Jesus (Aslan) trænger sig på en eller anden måde ind på os alle. Ingen går fri. Ordet om Jesus - "evangeliet", siger Paulus, "udspreder overalt en duft, en Kristi vellugt for Gud blandt dem, der frelses og blandt dem, der fortabes - for dem, der fortabes, en duft af død til død, for dem, der frelses, en duft af liv til liv." (2 Kor 2:14-16).

Vi bemærker, at hver af børnenes reaktion på at høre navnet Aslan er lige så personlig en ting og lige så individuel en ting som deres forskellige holdninger til Aslan er, og det endnu inden de har mødt Aslan og har sat ord på deres holdning til ham. Der er noget guddommeligt ophøjet ved Jesu navn, som der ikke er ved noget andet navn, et navn, som ikke alene deler tiden i to, men også deler menneskeheden op i to.

Hr. og fru Bæver bliver mere og mere herlige, jo tættere vi kommer ind på livet af dem. De er jævne folk, ikke intellektuelle eller kunstneriske, som hr. Tumnus var det. Der er intet som helst opstyltet eller påtaget ved dem, hverken når det gælder fremtræden, manérer eller livsstil, alt samsvarer nøje med deres indre.

De er dygtige og arbejdsomme hver på sit område, men de gør ikke noget væsen ud af deres kunnen; de formår at skabe en tryg, rar og hyggelig atmosfære; de holder af solid mad, - "husmandskost" kalder man det vist i kredse med forstand på den slags - (mon ikke vi kan uddrage af den indgående måde, Lewis skildrer måltidet på, at det også er den slags mad, han selv satte pris på? - øllet og piben med tobak efter aftensmaden er heller ikke fraværende) - men bedst af alt og mest afgørende af alt er deres enfoldige tro på Aslan og deres dybe hengivenhed for ham.

Alle, undtagen Edmund er dybt betaget og optaget af alt med bæverne; han lader sine tanker gå til Den hvide Heks, og derfor lægger han med det samme mærke til "de to små bakker" i landskabet og tænker "på fyldte chokolader og på at blive konge ("Og jeg gad nok vide, hvad Peter ville sige til det!" tænkte han), og hans hoved blev fyldt med grimme tanker".

"Og nu", sagde hr. Bæver, idet han skubbede sin tomme ølkande til side og rakte ud efter sin tekop, "hvis I blot vil vente, til jeg får ild i min pibe - ja, så kan vi komme til sagen. Det sner igen,"

tilføjede han, idet han skævede hen mod vinduet. "Men det er faktisk udmærket, for det betyder, at vi ikke får uventede gæster; og hvis nogen skulle have forsøgt at følge efter jer, vil de ikke kunne finde nogen spor".

I Narniakrønikens rige persongalleri er hr. og fru Bæver nogle af "de herlige", af "de hellige i landet, hvem min hu står til", som vi med David (Sl 16:3; 1931 oversættelsen) har lyst til at henregne dem til - sammen med Rippitjip, Trøffelsnuser, Muddermukke etc. Der er ingen tvivl om, at det var "mennesker" af deres slags, Lewis selv satte højt.

Kap. 8 - Efter måltidet:

Lucy er ivrig efter at spørge til hr. Tumnus og hans skæbne, som hun føler sig medskyldig i. Hvad har Den hvide Heks gjort ved ham? Hr. Bæver ved det ikke, men frygter for, at hun har gjort ham til sten, forvandlet ham til en statue.

Lucy føler, at hun må gøre noget for hr. Tumnus, men hvad er der at gøre? Peter vil også gerne hjælpe og nævner rådvild og fortvivlet et par undsætningsplaner. Men bæverne stiller dem ikke i udsigt, at de kan gøre noget som helst:

"Det nytter ikke noget, menneskesøn," sagde hr. Bæver. "Det nytter i hvert fald slet ikke, at I prøver at gøre noget. Men nu, hvor Aslan er på vej ...?" "Åh, ja! Fortæl os om Aslan!" sagde flere stemmer på én gang; for de havde igen fået denne mærkelige fornemmelse - som når det er ved at blive forår, eller man får en god nyhed.
"Hvem er Aslan?" spurgte Susan".

Kapitel 8 kan vi uden at ramme helt ved siden af - i analogi med, at vi benævner læren om Jesus Kristus for "kristologi" - benævne "Aslanlogi" , idet vi her, koncentreret over nogle få sider, får en masse at vide om, hvem Aslan er.

Han er konge, får vi at vide. Han skabte Narnia, og han har ofte gæstet det, dog ikke så tit i de seneste generationer. Men nu er han på vej, måske er han i Narnia lige nu. Det er ham og ikke børnene, som skal ordne Den hvide Heks og redde hr. Tumnus og de mange andre, hun har forhekset til sten. Edmund røber sin uforstand ved at spørge: "Men vil hun ikke også forvandle ham til sten?". At Edmund kan spørge så dumt forfærder hr.Bæver; alligevel slår han en hjertelig latter op og siger:

"Forvandle ham til sten? Hvis hun så meget som kan blivende stående og se ham ind i øjnene, er hun skrappere, end jeg tror. Nej, nej. Han skal nok få tingene sat på plads, sådan som der står i et gammelt rim her fra egnen:

Vinter bliver til vår og sommer, den dag Aslan atter kommer.
Alle fyldes vil med trøst, når de hører Aslans røst.
Når han blotter sine tænder,
kummer, sorg og kvide ender.
Når han ryster mankens hår, nag og nid til grunde går.
I vil forstå, hvad jeg mener, når I ser ham".

Aslans storhed, majestæt og frygtindgydende væsen såvel som hans uovervindelighed er de

bærende toner i hr. Bævers vidnesbyrd; det samme er en overbevisning om "profetiernes" - det gamle rims - urokkelighed og snare opfyldelse.

Over for Aslan har Heksen ingen chancer; hun vil ikke en gang kunne holde sig oprejst på sine fødder foran ham. Verden er på vej til at blive en anden verden. Vinteren og kulden er begyndt at svinde. En ny, bedre og lysere dag er ved at gry. Og det er altsammen større og stærkere, end ord kan sige. Først når man står over for Aslan og ser ham, forstår man det.

Og således fortsætter samtalen om Aslan en rum tid endnu. Er Aslan et menneske? vil Lucy gerne vide. Hr. Bæver forstår ikke rigtigt hendes spørgsmål:

"Aslan - et menneske" bestemt ikke. Han er skovens konge og søn af den store kejser hinsides havet. Ved I ikke, hvem der er dyrenes konge? Aslan er en løve - den største af alle løver".

I Narnia er Aslan løve, ikke menneske, men som han siger til børnene i en anden af bøgerne: "I jeres verden har jeg et andet navn; I må lære mig at kende ved det navn". I vores verden er han Jesus, Menneskesønnen, Guds Søn. I Narnia er han foruden at være skovens konge og den største af alle løver også "søn af den store kejser hinsides havet". Forbindelsen og analogien til evangeliet kan ikke være mere tydelig.

"Kan man føle sig tryg ved ham?", vil Susan gerne vide, og indrømmer samtidigt, at hun bliver helt bange ved udsigten til at møde ham. Nu er det fru Bævers tur til at svare; mildt og moderligt, men uden at fortie sandheden eller holde den tilbage, siger hun:

"Hvis der er nogen, der kan træde frem foran Aslan uden at ryste over hele kroppen, er de enten taprere end de fleste eller også slet og ret dumme".

Susan konkluderer ganske rigtigt, at så kan man altså ikke føle sig tryg ved ham. Men, bryder hr.Bæver ind, så er det heller ikke det, som det handler om: "Men han er god. Han er jo vores konge".

Aslan - god, men farlig

Mange steder i Narniakrøniken gør Lewis sine læsere opmærksom på Aslans farlighed, men han understreger altid samtidig hans godhed. Lewis selv havde oplevet Jesus som den, der jagtede ham. Jesus er ofte blevet tæmmet og gjort tandløs, mere lig et glansbillede, end den han er portrætteret som i evangelierne, prædiket i brevene og billedligt afbildet i Johannes' Åbenbaring.

Sentimentaliteten driver af mange kristne kor, sange og "vidnesbyrd". Men selv i sin dybeste fornedrelse var Jesus skrækindgydende; soldaterne, som skulle gribe ham i haven, faldt til jorden for ham. De onde ånder bævede for ham, Peter bad ham drage bort fra sig, Saulus faldt på sit ansigt for ham, seeren på Patmos faldt som død ned for ham, den Lovløse (Antikrist) "dræber han med sin munds ånde", alle Guds engle kaster sig ned for ham; han kommer en gang på Himlens skyer, og alle skal bøje knæ for ham og hylde ham som Herre og konge.

Magt er vi så vant til at se misbrugt til onde og selviske formål, at vi ikke længere kan forestille os magt og godhed forenet i samme person. Men magt og godhed går hånd i hånd i Jesus Kristus. Han er aldrig noget andet end god. Det onde har ingen magt over ham, ingen del i ham, kommer aldrig i nærheden af hans "kongestols fod".

Han er god og gør godt, og gør aldrig andet end godt; han er evindelig god. Han "har magt for at give evigt liv til alle dem, Faderen har givet ham". Og til stadighed og i al evighed øser han ud over

os af sit forråd på godhed. Og hans godhed kan reflekteres af dem, der er hans.

Der er ikke så meget som en dråbe af godhed i Heksen, men der er uendelig megen godhed at opleve i selskab med hr.og fru Bæver. Børnenes korte samvær med dem har allerede givet dem en oplevelse og en forsmag på godheden selv, som de vil møde i Aslan.

Peter længes allerede efter at møde Aslan, men selv han, som følte sig modig, da han første gang hørte navnet Aslan, indrømmer, at han sikkert også vil blive "bange, når det kommer så vidt".

Igen kommer hr. Tumnus' navn frem, og igen er det Lucy, som nævner det. Hvordan hjælpe ham? Hr. Bæver er ikke i tvivl om svaret: "Den hurtigste måde, I kan hjælpe ham på, er ved at møde Aslan. Når han først er sammen med os, kan vi begynde at udrette noget". - Jesus delte en dyb hemmelighed med sine disciple den sidste aften, han var sammen med dem før sin lidelse og død. "Den, der bliver i mig", sagde han, "og jeg i ham, han bærer megen frugt; for skilt fra mig kan I slet intet gøre" - Jo, hr. Bæver har ret. Skal der udrettes noget, så det batter, skal det udrettes sammen med Aslan.

Samtalen ledes også hen på mennesker og om hvorvidt, det er første gang, at mennesker er i Narnia. Hr. Bæver, som åbenbart ikke ved alt om Narnias historie, siger nej. Peter kan ikke forstå det, for er Heksen da ikke et menneske? Og så udspinder der sig en interessant diskussion om Heksens identitet og væsen.

Heksen vil helst tro, siger hr. Bæver, at andre tror, at hun er menneske. For det er på grundlag af det, at hun gør krav på Narnias trone. "Men hun er ikke nogen menneskedatter. Hun nedstammer fra jeres stamfar Adams (her bukkede hr. Bæver) første kone, hende der hed Lilit. Og hun var en af djinnerne. Og det er fra dem, hun nedstammer på den ene side. Og på den anden side nedstammer hun fra kæmperne. Nej, der er ikke en dråbe ægte menneskeblod i den heks."

Slægter i Narnia

Det er en interessant slægtsudredning, hr. Bæver fremlægger. Det er ikke alle detaljer, vi trods opslag i flere bøger, kan forklare. Og det er sandsynligvis heller ikke meningen, at vi skal kunne. Men Lilit er nævnt ved navn i Es 34:14 (i 1931 oversættelsen kaldtes hun "natteheksen"). Esajas profeterer om Edoms ødelæggelse og den øde og spøgelsesagtige tilstand, Edom vil henligge i efter dommen.

Esajas' skildring kan forstås og tolkes uden at tage mytologien til hjælp, men der er heller ingen tvivl om, at skildringen giver belæg for at opfatte Edom som et øde, dæmonbesat sted. Lilit må opfattes som en dæmonlignende skabning; en som især børn skal vogte sig for, da rygtet vil vide, at hun spiser børn.

Nogle rabbinere skabte legender, hvori Lilit indgik som Adams første hustru. Lilit gjorde oprør mod at være underlagt Adam og gjorde krav på ligestilling og forlod ham efterfølgende og udviklede sig til det skumle væsen, hun senere blev kendt som.

Ud af denne tradition skaber Lewis Narniakrønikens dronning Jadis, Den hvide Heks, Fruen af det grønne Klæde tillige med de andre navne og skikkelser, hvorunder hun optræder.

Altid og alle vegne er hun i opposition til Aslan, hans direkte modsætning og ærkemodstander. Hun er inkarnationen af den Onde, som Aslan er "kejseren hinsides havets søn". Hr. Bæver viser Adam stor respekt, og han overfører noget af denne respekt til de fire børn. Men han har ikke andet end foragt til overs for Heksen. For ikke alene er hun ond, hun er tillige en bedrager, som foregiver at være en anden, end hun reelt er. Menneske er hun altså ikke, men hun har hele tiden begæret den plads i skabelsen og i Narnias historie, som Aslan har tiltænkt Adams efterkommere.

Hr. Bævers afsluttende råd til børnene er værd at hæfte sig ved:

"Men i al almindelighed råder jeg jer til, at når I møder noget, der er på vej til at blive menneske og endnu ikke er det, eller som var menneske engang og ikke længere er det, eller som burde være menneske og ikke er det, så bør I holde godt øje med det og holde jeres økser slebet".

Plan med skabelsen

Mennesket har en stor og vigtig opgave at udfylde i Guds hensigt og plan med skabelsen. På en særlig måde skabte Gud mennesket for sig selv; alt det øvrige skabte han med respekt at melde for mennesket, men mennesket skabte han for sig selv.

Det er derfor afgørende vigtigt, at mennesket udfylder sin plads ind for Gud. Derfor sætter Guds fjende så voldsomt ind på mennesket for at bringe det på afveje. Og den taktik må desværre siges at være lykkedes alt for godt.

Mennesket er blevet givet en række muligheder, herunder evnen til aktivt at skabe; mennesket har også fået indrømmet frihedsrettigheder i et omfang, som vi har svært ved at forstå, og Gud har ikke trukket disse muligheder tilbage, da mennesket faldt fra ham. Menneskets muligheder for både godt og ondt er ikke ubegrænsede, men synes nærmest ubegrænsede. Derfor er der god grund til at lægge mærke til, hvad mennesker gør med sig selv, med andre, med hele skabningen.

Uendelig meget står nemlig på spil. Kan vi forme nyt menneskeliv og kan vi omdanne allerede bestående liv, så gør vi det. Kan vi omforme os selv til noget mindre end mennesker, gør vi også gerne det. Forlængst er vi faldet fra vores høje stade og vort høje kald, og ingen af os er de mennesker, vi burde være. Kun Guds nåde kan ændre på det; kun ved at vi kommer tilbage til Gud, og bliver hans igen, har vi en fremtid.

Hr. Bæver er ikke videnskabsmand, filosof eller teolog, men han ved langt mere om de sande ting i livet end mange af disse ved. Lewis var længe om at blive så klog, som hr. Bæver, men han blev det, da han mødte Jesus.

Efter det kæmpede han energisk for at hjælpe sine landsmænd og sin talstærke læserskare ud over jorden til at forstå dette med mennesket: Hvad mennesket sandt forstået er, og hvad det ustandseligt kæmper så energisk for ikke at være.

Midt i alle disse dybsindige samtaler siger Lucy pludselig: "Hør - hvor er Edmund?

En ildevarslende tavshed sænkede sig".

Edmund fristes

Kapitel 9 "I heksens hus"

"Og nu vil du naturligvis gerne have at vide, hvad der var sket med Edmund". Lewis er i løbende dialog med sine børnelæsere og tiltaler dem direkte med et "du; andre steder med det kollektive "I". Vi ville gerne i forvejen vide, hvad der var sket med Edmund, men nu vil vi det endnu mere.

Det, som er sket med Edmund, handler mest om hans dårlige samvittighed og om at give sig selv et alibi ved at opbygge et passende forsvar for sin handlen.

Lewis lader os følge ham så tæt, at vi ikke kan lade være med at spekulere på, om det repræsenterer noget selvoplevet. På den anden side repræsenterer Edmunds samvittighedskamp også noget meget alménmenneskeligt, som vi alle kan nikke genkendende til, når kampen mellem det onde og det gode foregår i os, ikke mindst vor holdning til Jesus Kristus:

"Omtalen af Aslan gav ham en gådefuld og uhyggelig fornemmelse, nøjagtig som den gav de andre en gådefuld og dejlig fornemmelse".

Lewis hæfter sig ved, at Edmund ikke havde nydt middagen i Bævernes hus, "fordi han hele tiden tænkte på fyldte chokolader, og der er intet, der kan ødelægge smagen af almindelig mad så meget som erindringen af dårlig magisk mad".

Edmund har smagt heksens fortryllede lokkemiddel, og nu kan han ikke tænke på andet end at komme til at smage det igen. I Bibelens fortælling er der også en forfører og menneskehjerter, som kun alt for villigt lader sig lokke af ham.

Det tragiske er, at vi dermed mister appetitten for den mad, Gud vil give os, den mad, som er hans ord.

Fortryllelsen - Bibelen kalder det "formørkelsen" - som nærmest har besat Edmunds tanke, gør også, at han ikke kan nyde de andres selskab. Han føler, at de andre giver ham en kold skulder. "Det gjorde de nu ikke", bryder Lewis forklarende ind, "men det bildte han sig ind".

Allerværst er det, at Edmunds åbenhed, dragethed og endda gryende sympati for Heksen fremkalder en fjendtlig holdning hos ham over for Aslan, en frygtsom mistænksomhed, og en relativisering og nedgøring af Aslan, og den tendens og udvikling forstærkes i den dialog, der det i følgende pågår i Edmunds samvittighed.

Edmunds motiver

I begyndelsen forsøger Edmund sig med en relativisering i holdningen til både Heksen og Aslan. Heksen var nok ikke så slem, som nogle sagde, at hun var; omvendt var Aslan nok heller ikke så god.

Lewis forsøger at udrede Edmunds motiver. Han er kommet i et misforhold til sine søskende, ikke mindst til sin storebror Peter, som han føler sig ydmyget af, og det ønsker han brændende at hævne. Men han kan ikke overskue konsekvenserne af sit had.

Han vil forråde dem til Heksen, og han venter, at hun vil give ham en positiv særbehandling, og være knap så venlig mod dem - og det vil de kun have godt af - men han ønsker ikke død og ulykke over dem.

Der er bare det forfærdelige ved det, at mørkets kræfter er onde og altid stærkere end os, og at det altid ender med, at de overtager styringen.

Edmund ræsonnerer, at alle de rygter, han har hørt om Heksen, er udtænkt af hendes fjender, men hun er næppe så slem, som rygterne vil lade vide. Men han tager grundigt fejl. Godhed og ondskab og løgn og sandhed er ikke relative størrelser.

Heksen er ikke henholdsvis god og ond, men kun ond; Aslan er ikke god og ond på samme tid, men altid og uforanderlig god.

Alt er ikke relativt, som mange moderne vil hævde; Heksen og Løven repræsenterer absolutte værdier, Heksen mørkets verden, Løven lysets rige. Edmund argumenterer på forstandens plan, men intellektet lader sig ofte forføre. Inderst inde i sin samvittighed vidste Edmund også, at "Den hvide Heks var ond og grusom".

Edmund drømmer om sig selv som konge af Narnia og tænker på, at når han bliver konge, vil han sørge for, at Narnia får nogen bedre veje, og om det palads, han vil bygge til sig selv, hvor mange biler han vil have, og hvordan hans private biograf skal indrettes.

Måske kan vi medgive ham, at endnu har han en smule altruisme i behold, men han tænker dog

langt mere på sig selv, og når det gælder Peter, er det diaboliske ved at overtage ham. Turen gennem snemasserne er ikke behagelig, og han bliver mere og mere kold, og jo mere han føler ubehaget herved, jo mere hader han Peter.

Og nu får han øje på en bygning, som må være Den hvide Heks's hus. Det tager sig i månelysets skær troldmandsagtigt ud. "Edmund begyndte at blive bange for huset".

Bemærkningen afspejler hans indre kamp, og at man af en ond magt som Den hvide Heks aldrig kan forvente sig noget godt, også selv om hun en gang "har været utrolig venlig".

Nok kan man prøve på at overbevise sig selv om, at man skal holde med den eller det, der har magten i verden, men fred har man ikke, for ondskaben har kun brug for en, så længe det tjener dens interesser; i samme øjeblik det ikke længere er tilfældet, vender den det onde mod en selv. Derfor bliver Edmund bange for Heksens hus og nærmer sig det med bange anelser.

For sent at vende om

"Men det var for sent at tænke på at vende om nu". Med sin dobbelttydighed er det en bemærkning, som mangfoldigt øger dramaet. Vi bilder os nemlig altid ind, at vi har vor frihed i behold og altid kan bryde med det onde. Men Bibelen vidner om, at det ikke er sandt.

Virkelig at bryde med det onde forudsætter, at Gud viser os nåde og er os barmhjertig, og det forudsætter også moralsk styrke og moralsk mod, og det er just det, vi ikke har, når vi giver os det onde i vold.

Judas er et godt eksempel på det. Selvom Jesus ved det sidste måltid virkelig rakte sin hånd ud mod Judas, var det for sent for Judas at vende om. Han havde truffet sit valg, og djævelen havde overtaget Judas' vilje. Efterfølgende fortrød Judas, men valgte i stedet for at søge omvendelse og tilgivelse at tilintetgøre sig selv.

Det er virkelig lykkedes Lewis med en enkelt prægnant sætning at forøge dramaet og sætte fokus på en alvorlig ting ved at stå i afgørelsens og valgets time.

Foragt for Aslan

En løve i Heksens gård er ved at tage livet af Edmund; så forskrækket bliver han ved at se den. Efter ikke at have turdet røre sig en rum tid, vover han at gå hen til løven, og da han rører ved den, opdager han, at "den var en iskold sten".

Hans lettelse er stor, for fejlagtigt tror han, at

"det er den store løve Aslan, som er fanget og forvandlet til sten. Så nu kan de godt holde op med at gøre sig så mange høje tanker om ham. Ha! Hvem er bange for Aslan?" "Sådan stod han og hoverede over stenløven, og et øjeblik efter gjorde han noget meget dumt og barnligt. Han tog en blyantstump op af lommen og tegnede et overskæg over løvens mund og bagefter et par briller omkring dens øjne. Så sagde han: "Ja! Dumme gamle Aslan! Hvordan er det så at være blevet forvandlet til sten? Du troede nok selv, at du var pokkers fornem, hva'?".
Men på trods af blyantstregerne virkede det store stendyrs hoved stadig så frygtindgydende og bedrøvet og ædelt, som det stod og stirrede i månens skær, at Edmund faktisk ikke rigtig kunne more sig over at stå at håne det. Han vendte sig om og begyndte at gå over gårdspladsen".

Stenløven er (naturligvis) ikke Aslan, men Edmund projicerer alle sine tanker om Aslan over på stenløven. Der er både frygt og foragt, triumf og beklemthed, hån og ærefrygt i de følelser, løven kalder frem i Edmunds sind, men også en overvældende følelse af at stå over for en, som er hans

overmand, så hellig, så ren, så majestætisk, som ikke er det på en kynisk måde, men fuld af bedrøvelse.

Selv efter dette fortsætter Edmund sin vej ind i Heksens gård. Gudskelov for Edmund - og gudskelov for os - er der en, hvis kærlighed til ham både overtrumfer Heksens vilje med ham og hans egen vilje, og til sidst køber ham fri. Men den historie må vi vente på.

Forskrækkelse oven i forskrækkelse venter vor ven. Gården var fuld af stenstøtter af alle hånde skabninger, som engang havde været levende væsener.

På trappen til slottet lå en stor ulv, som Edmund fejlagtigt tror også er en stenstøtte, men til sin forfærdelse opdager er en skinbarlig levende ulv "med strittende børster hele vejen op ad ryggen", og som "åbnede en stor, rød flab og sagde med knurrende røst". Det var Maugrim, chefen for Heksens Hemmelige Politi: "Kom ind! Kom ind, du dronningens lykkelige - eller måske knap så lykkelige - yndling."

Igen står vi med en tvetydighed. På en måde er Maugrim kåd og venlig, indbydende og høflig, men hans ord er truende og afgjort sarkastiske. For hvem kan være lykkelig ved at være Dronningens yndling? At man ikke kan, skal Edmund straks komme til at sande. For Dronningen smiler kun, når hun får og ser sin mulighed for at øve ondt. Men nu til noget helt andet og anderledes dejligt.

Kap. 10 - Fortryllelsen svækkes

Igen er vi tilbage i Bævernes hus, hvor vi forlod de tre andre børn for ikke så længe siden.

Hr. Bæver skynder på dem, ikke mindst på sin kone, for de "har ikke et øjeblik at spilde". Men fru Bæver er ikke til sinds at lade panikken få overtag; tingene skal også i en krisesituation gå ordentligt for sig; et forråd af mad og beklædning skal man have med sig, selv under en flugt. Det er lige ved, at fru Bæver også vil have sin kære symaskine med sig.

Dialogen mellem hr. og fru Bæver er varm, og der er en dejlig, livgivende humor over hele skildringen, en humor båret oppe af fru Bævers tillid til Aslan og det håb, hans navn altid tænder.

I hendes optik kan man sagtens på en og samme tid sige: "Giv mig lige en fem-seks rene lommetørklæder fra skuffen dér. Alt håb er ikke ude - langtfra. Vi kan ikke nå frem før hende (Heksen), men vi kan holde os skjult og gå ad veje, hun ikke venter, og måske nå frem på den måde".

Jo, "Mutter" har styr på sit hus; tøjet er rent, og hun ved, hvor tingene er. Og selv om de andre skynder på hende, har kun stadig overskud til at være kærlig. Det er umuligt ikke at elske fru Bæver; hvor er livet meget lettere og tryggere, hvor hun og hendes lige findes. "Og milde kvinder, hvor har de magt".

På deres flugt kommer de til en slags hytte, som hr.Bæver kalder "et gammelt skjulested for bævere i betrængte tider, en stor hemmelighed". Her kunne de få et par timers søvn. Bæverne har indrettet sig på at kunne overleve i krisetider. Det er der megen visdom i, som vi ofte finder i skaberværket. Lewis vil måske også minde os om de åndelige skjulesteder, Gud har lagt for os på vor vej til himlen.

Bjældeklang i Narnia

Pludselig hører de lyden af bjældeklang, og straks lyser alle faresignaler. For hvad andet kan det betyde end, at Heksen må være på vej? Men i stedet møder en uventet overraskelse dem. Hr. Bæver næsten dansede af iver:

"Kom og se! Det her er et hårdt slag for Heksen! Det ser ud, som om hendes magt allerede er begyndt at smuldre".

Så kom de alle sammen op til toppen og så det. Det var en kane, og det var rensdyr med bjælder på seletøjet. Men de var meget større end Heksens rensdyr, og de var ikke hvide, men brune.

Og i kanen sad en person, som de alle sammen genkendte i samme øjeblik, de så ham. Det var en stor mand i en kåbe, der var rød som kristtornens bær og forsynet med pelsforet hætte.

Han havde et stort hvidt skæg, der hang ned over hans bryst som et skummende vandfald. Alle genkendte ham, for selv om man kun kan møde folk af hans slags i Narnia, kan man dog se billeder af ham og høre dem omtalt også i vores verden - altså den verden, som ligger på denne side af garderobeskabets dør.

Men når man ser dem i virkeligheden i Narnia, virker de meget anderledes. Mange af de billeder, vi kender af Julemanden her i vores verden, får ham bare til at virke sjov og munter. Men nu, hvor børnene rent faktisk stod og så på ham, fik de et noget andet indtryk.

Han var så stor og så glad og så virkelig, at de alle sammen blev meget tavse. De følte sig meget glade, men også alvorsfulde. "Omsider er jeg kommet," sagde han. "Hun har længe holdt mig ude, men omsider er jeg sluppet ind. Aslan er på vej. Heksens magi er ved at svækkes. Og Lucy mærkede en dyb skælven af glæde løbe igennem sin krop - en fornemmelse, man kun kan føle, hvis man er højtidelig og stille".

Nogle har kritiseret Lewis for, at han har trukket Julemanden ind i sin fortælling. Men som hele plottet i "Løven, heksen og garderobeskabet" er bygget op, er der intet unaturligt ved, at vi lige før vi møder Aslan møder Julemanden som den første bebuder af, at endelig er den uophørlige vinter forbi, og foråret er på vej, og julen endelig kommet til Narnia.

Julemanden er et vink til os om, hvordan han ønsker sin fortælling om Narnia opfattet. Samtidig lykkes det også godt for ham at få lagt afstand til den kommercialiserede udgave af julemanden.

Julemanden er Father Christmas, en, som er helt i pagt med julen som en kristen højtid, og en bærer af julens store glæde. Også Julemandens budskab er det kristne budskab, evangeliet: "Aslan er på vej"; "Jesus er på vej", ville vi sige.

Julemanden og hans rensdyr ser man "i virkeligheden i Narnia", og her er de anderledes end i vores verden.

Lewis har uden tvivl kendt de engelske carols og sunget med på dem, også på "Glæd dig, du jord, lad mørket fly". Det er tonen og budskabet fra bl.a. den carol, der klinger os imøde her. Her er julens glæde himmelsk og har klang efter de himmelske hærskarers lovsang hin nat, hvor Jesus lod sig føde. Himmel og jord er forenede, og alle skabninger er med i jubelen til "kongen stor": "De følte sig meget glade, men også alvorsfulde", og Julemanden "var så glad og så virkelig, at de allesammen blev meget tavse".

Julemandens gaver

Og så er det tid til at dele gaver ud. Til - og fra sedlen på børnenes pakker anfører foran deres navne "menneskesøn" eller "menneskedatter". Dermed er det også klart, at Aslan er giveren, og at det er i forholdet til ham, at de bliver sande mennesker og finder bestemmelsen med deres liv.

Fru Bæver er den første der modtager sin gave. Gæt, hvad hun får. En symaskine! Hr.Bævers pakke er ikke pakket ind og ikke til stede i Julemandens kane, men når han kommer hjem, vil han finde sin dæmning færdigbygget med alle utætheder stoppet og en ny sluseport anbragt. Kan en bæver ønske sig og få nogen bedre gave? en dæmning bygget færdig af Aslan selv?

Så er det børnenes tur, og Julemanden pointerer, at det er ikke legetøj, de får, men værktøj, som de meget snart vil få brug for. I mødet med Aslan bliver deres liv med et slag ændret, og de er ikke længere kun børn, men også voksne, kommende konger og dronninger i Narnia.

Det er ejendommeligt så meget som Julemanden i sin måde at tale på og i sit ordvalg minder om Aslan, man kunne næsten fristes til at sige, at han er Aslan i forklædning. I hvert fald er det meningen, at vi i det han siger, skal høre Aslan selv.

Peter som den ældste og som den kommende øverste konge får et skjold og et sværd, altså våben til forsvar og angreb; skjoldet er påmalet et billede af en oprejst løve, uden tvivl Aslan selv. Løven var "lige så rød som et fuldmodent nyplukket jordbær". "Og jeg så lam", står der skrevet i Johannes' Åbenbaring ,"det så ud som slagtet". Sværdet, understreges det, "havde lige præcis den rette størrelse og vægt til Peter", det var smedet til ham.

Udrustning til kamp

Susan får en bue og et kogger fuldt af pile og et lille elfenbenshorn. Igen er krigen og kampen i forgrunden. Også Susans julegaver er udrustning til kamp. Narnia er et land i krig, og altid må man være rede til kamp. Heksen må overvindes igen og igen, også selvom hun modtager sit banesår, før denne fortælling er til ende; først i den sidste bog, "Det sidste slag" er det forbi med hende for evigt og altid.

Indtil da har hun en evne til at komme igen og igen. Buen må kun bruges i yderste nødsfald, for det er ikke Aslans mening, at Susan skal deltage i slaget. Til gengæld kan det næsten ikke fejle, når hun endelig affyrer et skud.

Hornet er beregnet på at hidkalde hjælp, og det vil altid blive hørt på rette sted, og hjælp af en eller anden art vil altid blive sendt. Uden tvivl symboliserer hornet bønnen. Den vil altid blive hørt, uanset hvor i verden den bliver bedt og uanset omstændighederne, men Aslan forbeholder sig suveræniteten til at bestemme, hvordan hjælpen skal komme.

Lucy får en flaske "af noget, der lignede glas (men folk sagde bagefter, at den var lavet af diamant) og en lille dolk. "I denne flaske," sagde han, "er der en styrkende drik lavet af saften fra en af de ildblomster, som vokser i solens bjerge. Hvis du selv eller en af dine venner skulle blive såret, vil et par dråber af denne drik gøre dem raske igen. Dolken kan du forsvare dig med, men kun i yderste nødsfald. For heller ikke du skal deltage i slaget".

Flasken med dens nærmest himmelske indhold af udødelighedens livseleksir er den mest interessante af de to gaver, Lucy får. Flaskens ydre svarer til dens indhold. Gaven repræsenterer noget overjordisk og himmelsk; drikken kommer fra "en af de ildblomster, som vokser i solens bjerge". Disse ildblomster vil vi møde igen i en af de kommende Narnia fortællinger, nærmere betegnet i "Morgenvandrerens rejse" (som vi allerede har gennemgået).

Al lægedom er på en måde en sejr over dødens kræfter, omend på denne side den kommende opstandelse kun midlertidig. I evangeliet møder vi Gud visende sig i Jesus Kristus; i Jesus er Guds liv fuldt ud til stede, det evige liv selv, og det liv styrker, læger og opbygger.

Lucy og alle, som ved deres barnlige tillidsfulde forhold til Aslan ligner hende, kan formidle lægedom, fred og liv til mennesker, som er såret i livet og såret af livet. Kirken er ikke alene en kæmpende kirke, den er også en kirke til lægedom for folkene.

Ingen mandschauvinist

Det er ingen tilfældighed, at Lewis gør så meget ud af det, at hverken Susan eller Lucy skal deltage i krigen, kun i yderste nødsfald skal de gøre det.

I vor tid kommer man ikke langt med en indstilling som denne. “Mandschauvinist” vil man uden tvivl dømme Lewis til at være. Men han er alt andet end mandschauvinist, hvad enhver kan overbevise sig selv om ved at læse, hvad han skriver om den ægteskabelige kærlighed i sin lille bog “The four Loves”.

Mange ægtemænd vil endda føle, at hvad han her skriver om mandens skyldighed til at elske sin hustru med en selvopofrende kærlighed, går alt for vidt og vil være umulig at praktisere. Lewis’ indstilling er bare bibelsk og traditionel kirkelig.

Om den indstilling måske trænger til visse justeringer er en anden sag, grundlæggende er den sund i sin insisteren på mænds og kvinders forskellighed, også forskellighed i ansvar og opgaver, men ikke i lige værd og lige evner.

Lucy protesterer og gør gældende, hvad sandt er, at “hun er tapper nok”, og får som svar: “Det er ikke det, det kommer an på. Men slag bliver ikke smukkere af, at kvinder deltager i dem”.

Det er et spørgsmål om æstetik, om det smukke og gode og passende, om en skabervisdom og en skaberhensigt lagt ned i det, at mennesket er skabt som “mand og kvinde”, ikke kun som mand og ikke kun som kvinde, ikke som et køn, men som to.

Kun i dette komplementære forhold til hinanden som mand og kvinde er mennesket helt; så kan der være omstændigheder og forhold, hvor kvinden optræder i mandens rolle, og omvendt hvor manden optræder i kvindens, men det er undtagelser.

Ideelt er det, når kvinder er kvinder, og mænd er mænd, og at de sammen er til glæde og til gavn og til opfyldelse for hinanden og for menneskeheden.

Til sidst får de også gaver “til umiddelbar fornøjelse”. For sådanne gaver er der også plads til i Guds husholdning. Og med et “Glædelig jul! Og længe leve den sande konge!” forsvinder Julemanden ud af syne.

Aslan kommer

Kapitel 11 begynder med de meget sigende ord:: “I mellemtiden havde Edmund kun været ude for skuffelser”. Mens hans søskende havde fejret “jul” sammen med hr. og fru. Bæver og af Father Christmas havde fået “himmelske” gaver, havde Edmunds situation i heksens selskab bevæget sig fra ondt til mere ondt.

Mens Edmunds tanker, smagsløg og mave er spændt til det yderste i forventning til de fyldte ckokolader, der nu endelig må blive hans belønning for at have holdt sit ord til heksen, bliver han spist af med tørt brød og vand serveret af en jernskål. Oven i købet må han affinde sig med heksens trusler og fornærmelser.

Så bliver han sat i en kane ved siden af heksen, medens sneen vælter ned og Edmund gennemblødt til skindet dækkes af sne, som han efterhånden opgiver at børste af sig.

“Og åh, hvor havde han det dog elendigt! Nu så det ikke længere ud, som om heksen havde i sinde at gøre ham til konge. Alle de ting, han havde sagt for at overbevise sig selv om, at hun var god og rar, og at det i virkeligheden var hendes side, der var den rigtige, lød nu fjollede for ham.

Han ville have givet hvad som helst for at være sammen med de andre i dette øjeblik - selv Peter! Det eneste, der kunne trøste ham nu, var, at han prøvede at bilde sig selv ind, at det hele var en drøm, og at han kunne vågne igen, når som helst det skulle være.

Og som de fortsatte, time efter time, lignede det faktisk mere og mere en drøm”.

Der er rigtig mange gedigne Lewis- iagttagelser og bemærkninger i dette citat. Edmund har haft sine første skuffelser med heksen. Hvis han ikke havde været så selvcentreret og moralsk umoden, havde han naturligvis opdaget det, førend det var blevet for sent.

Det skal virkelig gøre ondt på ham selv, førend en person som Edmund oplever bare en smule fortrydelse over, hvad han har gjort. Og endnu er hans "omvendelse" og "anger" ikke ret meget andet end selvmedlidenhed.

Edmund har virkelig ondt af sig selv. Men selv det kan blive det første skridt til sand genrejsning. Nu savner Edmund i det mindste de andre - selv Peter.

Heksen er hverken god eller rar, alt ved hende er falskhed. Hun lever af at gøre andre ondt, lever af at slå ihjel. En lille del af sandheden er ved at gå op for Edmund, men kun en lille del. Endnu ved han ikke, hvor forfærdelig en nød han har bragt sig selv i.

Han prøver at trøste sig med, at det, han oplever, må være en drøm. Fortrængningens kunst er en af de kunster, vi mestrer bedst som mennesker.

Den er vel ligefrem en del af vores overlevelsesinstinkt og som sådan god, men som alt andet ved os er den evne blevet fordærvet af syndefaldet, så vi bruger den mest af alt til at fortrænge syndsbevistheden og dermed fortrænge Gud og behovet for at få tilgivelse.

Højst sandsynligt spiller Lewis på de to betydninger af ordet "drøm"; drøm som længsel og drøm som mareridt. Edmund tror, at han når som helst kan gøre sig fri af heksens magt over ham, lige så let som vi, når vi vågner, lægger drømme bag os. Men det skal Edmund ikke bilde sig ind, at han kan.

Følgende kapitler i bogen vil gøre dét overvældende klart. Og kaneturen udvikler sig mere og mere til et mareridt for Edmund, sådanne mareridt, som vi nogen gange har, når vi drømmer: "Det varede længere, end jeg kunne beskrive, selv om jeg skrev side op og side ned om det".

En ny skabelse

Father Christmas har været i Narnia. Det mærkes på omgivelserne, men for heksen er det lutter kval.

Et muntert selskab af en egernfamilie, to satyrer, en dværg og en ræv får deres fest ødelagt og efterlades kolde og forstenede, fordi heksen opdager dem.

Ingen livsglæde og festivitas, ingen jul, ingen samværsglæde må ødelægge den dødens alvor, hun har lagt over hele Narnia. Død er hendes væsen, og kun ved at sprede død, lever hun.

Kun Aslan, Narnias skaber og eneste lovmæssige hersker, kan have forårsaget den forvandling, der nu er undervejs i Narnia. Det véd heksen, og derfor bliver hun endnu mere ond, og det muntre selskab, rensdyrene for hendes kane, dværgene, hendes adjudanter og stakkels Edmund skal alle komme til at opleve det.

Og Edmund bevæger sig endnu et skridt frem på omvendelsens vej: "Og for første gang i denne historie følte Edmund medlidenhed med andre end sig selv".

Vinteren viger mere og mere, foråret tager mere og mere fart. Kilder og åer risler, floder brøler, fugle synger, blomster titter frem, alt bliver mere og mere grønt, forår bliver til sommer, og altsammen på nogle få timer. Det er som en "verdensgenfødelse", en ny skabelse har fundet sted. Og heksen kan ikke standse den.

"Dette er ikke bare tøvejr," sagde dværgen, idet han pludselig standsede. Dette er forår. Hvad skal vi gøre? Deres vinter er blevet spoleret! Dette er Aslans værk." "Hvis nogen af jer nævner det navn

igen," sagde heksen, "dræber jeg ham på stedet ".

Over for Aslan er heksen magtesløs. Derfor hendes raseri. Er han i Narnia, er Narnia hans. Og han lader ikke sit land ligge hen i sne og is og kulde, han prisgiver ikke sine skabninger til frygt og glædesløshed, han opliver og kalder til live, og glæden følger hans spor.

Alt det kan heksen ikke døje. Derfor må ingen nævne hans navn. Men selv hendes adjudant kender sandheden. Her er der en magt stærkere end heksens magt, en magt som spolerer hendes værk, Aslan, "Livets Fyrste", Livets Herre, dødens overvinder.

Stenbordet

Kapitel 12 begynder med at nævne noget, "der lignede en drøm", men her ikke et mareridt, men "en dejlig drøm". Lewis satser helt bevidst på, at vi skal sammenligne saligheden ved at være i nærheden af Aslan med den "gråd og tænderskæren", som enhver, som følger heksen, kommer til at opleve.

Kapitel 12, hvor vi for alvor vil møde Aslan, kan næppe anslå tonen for hele kapitlet på nogen bedre måde end den indledende sætning gør det: "Da dværgen og Den hvide Heks sagde dette, havde bæverne og børnene, som befandt sig mile derfra, i nogle timer bevæget sig gennem noget, der lignede en dejlig drøm".

Igen tager Lewis alle sanser i brug, når han skildrer, hvad der sker: ører, øjne, næse og varme - og kuldesans. Det er et liftigt landskab, de bevæger sig igennem. På kun et par timer har de set "vinteren forsvinde og hele skoven bevæge sig fra januar til maj".

"De havde endnu ikke (som heksen) med sikkerhed kunnet sige, at dette var, hvad der ville ske, når Aslan kom til Narnia. Men de var allesammen klar over, at det var hendes troldom, der havde lavet den endeløse vinter; så da de så dette magiske forår begynde, kunne de regne ud, at der var noget, der var gået galt - endda grueligt galt - med heksens planer".

Omsider er de fremme ved "Stenbordet". "Det var en stor grå stenplade, der blev båret af fire opretstående sten. Den så meget gammel ud; og overalt i den var indridset sære streger og figurer, der kunne være bogstaverne i et ukendt alfabet. Det gav én en underlig følelse at kigge på den".

Om et øjeblik vil det blive afsløret, hvad der skulle ske på samme stenbord. Men allerede nu, hvor børnene for første gang ser dette bord, fremhæves det gådefulde, mysteriøse ved dette bord sammen med dets alder. Det er ligesom ældre end verden selv. Noget er indridset i bordet, men også det unddrager sig tydning. Ikke underligt, at det giver børnene "en underlig følelse at kigge på det".

Vi forberedes på, at det, der kommer til at ske ved Stenbordet, kommer fra en verden, der er ældre end Narnia, en verden hvorfra alle verdener kommer, men også, at det, der sker her, vil komme til at virke ind på alle verdener. Mere afsløres ikke for os her.

Svær omvendelse

Men ellers er alt sanselig fryd og gammen. Et telt var rejst, et "pragtfuldt telt" og fra det vajede et banner "prydet af en rød løve; det blafrede for brisen, som blæste imod det ude fra det fjerne hav".

Der var også "musik til højre for dem; og da de vendte sig, fik de øje på det, de var kommet for at se. Aslan stod midt i en skare af væsener, som havde grupperet sig i en halvmåneformet formation omkring ham".

"Hvad Aslan selv angik, vidste de ikke, hvad de skulle gøre eller sige, da de så ham. Folk, der ikke har været i Narnia, bilder sig somme tider ind, at den samme ting ikke kan være både god og

frygtindgydende. Hvis børnene nogen sinde havde haft denne tanke, blev de i hvert fald befriet fra den nu. For da de prøvede at kigge på Aslans ansigt, fik de kun et glimt af den gyldne manke og de store majestætiske, alvorlige, overvældende øjne, før de begyndte at skælve over hele kroppen og blev nødt til at se væk".

"Gå nu derhen," hviskede hr. Bæver. "Nej,"hviskede Peter. "De først." - "Kan man føle sig tryg ved Aslan?" husker vi fra en diskussion, som tidligere har været i gang mellem børnene og de to bævere. Nu får de syn for sagn. Ingen kan andet end frygte Aslan, når man sådan for alvor møder virkelighedens Aslan.

Peter forsøger at overdrage opgaven at være den første til sine søstre, men som mand og som den ældste kan han ikke slippe. Og Peter samler sit mod, og går hen til løven med et "Vi er kommet-Aslan."

Aslan hilser dem velkomne med at nævne deres navne. "Hans stemme var dyb og klangfuld og fik dem på en eller anden måde til at falde til ro igen. Nu følte de sig glade og rolige og ikke spor forlegne over at stå og ikke sige noget".

Aslan spørger: "Men hvor er den fjerde?", og Peter gør rede for alt det triste og forfærdelige med Edmund. Peter har været meget vred på sin broder og uden tvivl også forfærdelig ærgerlig over hans indbildskhed og afstumpethed.

Men stående overfor Aslan er det ikke Edmund, han anklager, men sin medskyld i broderens ulykke han indrømmer. Aslan siger ingenting, men nøjes med at kigge på Peter med sin store rolige øjne. Der var ikke mere at sige.

Kan Edmund reddes?

Og med ét er vi fremme ved det mest afgørende, som kapitel 12 er om: "Åh, kære Aslan," sagde Lucy (den mest varmhjertede af de fire søskende) "kan der ikke gøres noget for at redde Edmund?"

Og så følger en af bogens, ja af bøgernes allermest intense og bevægende scener - et dybere indblik i Aslans hjerte kan næppe gives - den er ligesom Lewis' forfatterskabs helt særlige gave til os:

"Der vil blive gjort alt, hvad der står i vores magt," sagde Aslan. "Men det kan blive sværere, end du tror." Og så blev han igen tavs i nogen tid. Indtil dette øjeblik havde Lucy stået og tænkt over, hvor majestætisk og stærkt fredfyldt hans ansigt virkede; nu slog det hende pludseligt, at han også så bedrøvet ud. Men i næste øjeblik var dette udtryk helt forsvundet.

Løven rystede sin manke og klappede poterne mod hinanden ("Nogle forfærdelige poter," tænkte Lucy, hvis han ikke forstod at bruge dem varsomt!" og sagde: "Lad os i mellemtiden feste. Kvinder, før disse menneskedøtre til teltet og vart dem op".

Det er let at associere Lewis' skildring af Aslan her med evangeliernes Jesus, med Herrens lidende tjener, der i den engelske autoriserede oversættelse (King James) beskrives som "a man of sorrows and acquainted with grief" (mange vil genkende disse ord fra en af de mest bevægende arier i Händels "Messias"):

"Nu slog det hende pludselig, at han også så bedrøvet ud". "Alt, hvad der står i vores magt, vil blive gjort ", lader Lewis Aslan sige. Det fremgår tydeligt af evangeliet i Det nye Testamente, at det er netop, hvad Gud har gjort i Kristus og i hans død på korset, nemlig alt, hvad der står i den evige kærligheds magt, for at bringe frelse til os mennesker.

Det eneste aber dabei er os selv. Også vi må ville forligelsen. At der endnu efter Kristi død på korset findes en evig fortabelsens mulighed for mennesker skyldes ikke, at Gud ikke har gjort alt for at forlige os med sig selv (2 Kor 5:12 ff), men at der er mennesker, som ganske enkelt ikke vil lade sig forlige med Gud, som hellere vil dø og ende i Ildsøen end "give Gud ret" og leve.

Tanker som disse er tanker, Lewis selv rejser og sætter ord på i et af sine essays om helvede, om hvis eksistens og virkelighed han ikke var i tvivl. Det sorgfyldte i Aslans øjne kan udmærket i Lewis' tanker reflektere denne sorg over den, som trods så megen kærlighed og så stor en pris betalt for hans frelses skyld alligevel vælger og fastholder fortabelsens vej.

Hvor længe og hvor langt havde Lewis ikke selv forsøgt at flygte fra en, som næsten jagede ham. Jesus går så langt i forhold til nogle af os, at det ligefrem kan føles som, at han "jager os", men ultimativt må vi selv vælge, om vi vil kapitulere over for ham eller ikke.

"Det kan blive sværere, end du tror" - hvor svært vil de følgende kapitler afsløre - hver en detalje i det forfærdelige drama stod måske endnu ikke klart selv for Aslan, kun vidste han, at det ville blive svært, meget sværere end nogen kan ane og forstå. Prisen, Aslan betalte for Edmund, for de tre andre søskende, for hver af Narnias skabninger - for verden, for os alle, for dig og mig - er kostbar over enhver fatteevne, uendelig, ufattelig. "Således elskede Gud verden, at han gav sin Søn den Enbårne", hedder det i evangeliet; "Han gav sig selv hen for vore synder for at rive os ud af den nuværende onde verden" skriver Paulus til galaterne; "han elskede mig og gav sig selv hen for mig", vidner han i samme brev.

Festen begynder

Hvis vi skal fortsætte med at associere til evangelierne - og Lewis næsten tvinger os til det - så iagttager disse også, at Jesus meget tidligt i sin tjeneste vidste, at han skulle dø.

Korsets skygge hænger over det meste af hans offentlige tjeneste. Men Gudsriget og Gudsrigets herlighed og fest er der også, og er der både i Jesu undere og helbredelser, hans lignelser og hans forkyndelse og i hans personlige liv og tro: "Lad os i mellemtiden feste".

Og festet blev der. Landets skønhed ses igen. Cair Paravel med dets troner og kroner vinker. Narnias skabninger ånder lettet op. Men endnu er heksen ikke død, den store krig venter.

Dronning Susans horn (det horn hun fik i julegave) gjalder. Før Peter kan sætte sig på nogen trone, er der kampe, der må kæmpes, et sværd der må trækkes og tørres af klar til brug næste gang. Peter må træde i karakter og vise sig som konge og vise det ved, at han er den første i slaget, den de andre kan følge. Vi må lade ham, at han lærer det hurtigt. "Han følte sig ikke særlig tapper; faktisk kunne han mærke, at han var ved at blive dårlig, Men det ændrede ikke ved det, han måtte gøre".

Aslans poter

Lewis reflekterer, som han gør det ved flere andre lejligheder, over Aslans poter. "Nogle forfærdelige poter" tænkte Lucy, "hvis han ikke forstod at bruge dem varsomt". "Da pigerne var gået, lagde Aslan sin pote på Peters skulder - og selv om han gjorde det varsomt, var den meget tung".

Aslans poter - Kristi hænder - skabende hænder, lægende hænder, velsignende hænder, hænder med kraft og magt, hænder som løfter og bærer Guds riges kongescepter, gennemborede hænder - hænder fyldt med almægtig, givende kærlighed, hænder hvormed han kan underlægge sig alt. "Den samme kan være både god og frygtindgydende" kommenterede Lewis tidligere.

"Kom, se Hans hånd og hans fod,

hvor mærker vidner om hans død.
Dén hånd sig fastnagle lod,
som engang tændte solens glød"
synger Graham Kendrick

"Spænd dit sværd om lænden, du helt,
i højhed og pragt!
Drag ud med lykke
for sandheds og retfærdigheds sag,
din højre hånd
skal vise dig frygtelige gerninger"
synger Korasønnere i deres store bryllupssalme.

Aslan alene med Heksen

Det store tema i dette og de to næste kapitler er "forsoningen", et tema, som ikke alene er centralt i kristendommen, men også optog Lewis meget. Men forsoningens teologi er ikke den letteste ting i verden at forklare, og da slet ikke børn, skulle man mene.
Det, forekommer det os, er lykkedes for Lewis og det på en både gribende måde, men uden at sætte noget af dybden, helligheden og det hemmelighedsfulde, som forsoningen er omgivet med, over styr, snarere tværtimod.
Forsoningen er vigtigere at forholde sig til som handling og faktum end at kunne forklare og forstå. Det sidste formår alligevel kun Gud. Og det afspejler sig i Lewis' fortælling, hvor tyngdepunktet i fortællingen rettes mod Løven Aslans død, men ikke uden at sættes ind i en større historie.

"Nu må vi vende tilbage til Edmund". Sådan begynder kapitel 13.

Og hvor er alting blevet hårdt for Edmund. Modløshed har også sænket sig over dværgen, heksens løber. Hun venter på, at en af hendes ulve skal bringe nyt om slagets gang; dværgen har allerede opgivet håbet: "Det kan ikke være godt nyt", svarer han.

Dværgen ved udmærket, at de er op imod Aslan, men han er for bange til at nævne Aslans navn. Det bliver kun til et forsigtigt "han".

Mellem sig planlægger heksen og dværgen Edmunds henrettelse. Den ventede ulv indfinder sig, og det er bestemt ikke godt nyt den bringer med sig. Dens herre er blevet dræbt, og dens budskab til det lille selskab er "Flygt! Flygt!" Men så let kapitulerer heksen ikke. Tværtimod giver hun mobiliseringsordrer til hele sin hær af "kæmper, varulve, ligædere, gespenster, trolde, minotaurer, furier, huldrer, fantomer og svampefolk". Medens ulven iler bort for at udføre heksens ordre, gør hun sig klar til Edmunds henrettelse.

"Gør ofret klar" befalede heksen, og dværgen knapper Edmunds skjorte op og tvinger brutalt hans hovede tilbage. Edmund hører en underlig lyd - vish -vish - vish, og det går op for ham, at det er lyden af en kniv, der blev hvæsset:

"I samme øjeblik hørte han høje råb fra alle retninger - en dundren af hove og en basken af vinger - et skrig fra heksen - forvirring overalt omkring ham. Og så mærkede han, at hans bånd

blev løsnet. Han mærkede stærke arme om sin krop og hørte buldrende, venlige stemmer sige ting som .... "

"Ikke længe efter begav kentaurerne og enhjørningerne og hjortene og fuglene (de var naturligvis den undsætningsekspedition, som Aslan havde sendt af sted) sig tilbage til Stenbordet med Edmund."

For Edmund, forræderen betød hans redning, at han nu kom til at stå ansigt til ansigt med Aslan. Men i overensstemmelse med Aslans ufravigelige regel om aldrig "at fortælle nogen, nogen andens historie end hans eller hendes egen", så "er der ingen grund til at fortælle, hvad Aslan sagde (og iøvrigt var der ingen, der hørte det), men det var en samtale, Edmund aldrig glemte". "Da de andre nærmede sig, vendte Aslan sig og gik dem i møde sammen med Edmund. "Her er jeres bror," sagde han, "og ..... der er ingen grund til at snakke med ham om det, der nu er fortid".

Syndens alvor

Edmund rækker sin hånd ud til hver af sine tre søskende og siger "undskyld" til hver af dem. Men både de og han er naturligvis forlegne ved situationen, og ingen af dem ved rigtig, hvad de skal sige. Men at de fuldt ud har accepteret hinanden og vil hinanden det bedste er helt klart.

Bibelen ser altid med største alvor på synd - synd er aldrig en bagatel, vi kan få ordnet i en håndevending. Og den private samtale mellem Aslan og Edmund har uden tvivl været smertefuld for Edmund. At erkende sandheden om sig selv er altid ydmygende, altid noget man sænker blikket og slår øjnene ned over.

At bekende sin synd for mennesker er også pinefuldt, ikke alene for synderen, men for os alle som må høre på den, for synd har vi alle, og overfor synd er vi alle sårbare.

Men omvendt hænger Bibelen ikke fast i det med synden og brøden. Hvor tilgivelse er givet, er der hel og fuld tilgivelse. "Skyldsbrevet" selv er udslettet og revet i stykker, synden "sænket ned i havets dyb", fjernet fra os, "så langt som østen er fra vesten", slettet i Guds hukommelse: "og deres synder og deres overtrædelser, vil jeg aldrig mere komme i hu".

Kristus har med sit blod stiftet fred både mellem Gud og os og mellem os indbyrdes. Edmunds synd er fortid, og lad den være fortid, også for jer; sådan er Aslans råd, ja befaling til de andre søskende. Heldigvis fik de også med det samme andet at tænke på, for en leopard træder frem for Aslan med ordene:"Herre, en budbringer fra fjenden søger audiens".

Aslan og Heksen mødes

Nu følger et af de mest fortættede højdepunkter i hele Narniakrøniken, mødet mellem Aslan og heksen. Det, som nu udspinder sig mellem de to, kan bestemt ikke kaldes en dialog, en diskussion næppe heller, for de to er på ingen måder jævnbyrdige, hvor meget heksen end må tro det, tværtimod er hun i alle ting underlagt ham, og kun det, som han suverænt bestemmer skal gælde, gælder.

Men alle konventioner, som gælder, når magterne mødes, respekteres og iagttages, for Aslan respekterer Kejserens verdensorden; han kunne ikke så meget som et sekund forestille sig noget andet.

Hr. Bæver kan ikke undlade at udtale sit mishag over den pralende og selvhævdende måde, heksen introducerer sig selv på, men Aslan tysser på ham.

"Alle navne vil snart blive givet tilbage til deres rette ejere, Indtil da vil vi undlade at drøfte dem", siger han. "Alle navne vil blive givet tilbage" - kan vi med det forestille os andet end Kristi opstandelse og himmelfart med deres markering af, at nu er alt underlagt Sønnen, og at nu er han

konge, indtil al magt og myndighed er ham underlagt? En ny tidsalder begyndte her.

Lewis vil, at vi rigtig skal lægge mærke til forskellen mellem heksen og Aslan, og se hvilket enormt forskelligt indtryk, de gør på deres omgivelser. Synet af heksens ansigt "får det til at løbe koldt ned ad ryggen på de tre børn" , og dyrene knurrer i skægget. Også forskellen mellem Aslans ansigt og heksens iagttages og fremhæves: det gyldne og det dødningeblege. At heksen ikke tør se Aslan lige ind i øjnene "lægger især fru Bæver mærke til".

Bort med frygt og skam

Gribende og fyldt af dyb indsigt i evangeliets natur er bemærkningerne om Edmunds reaktion, som han må høre på heksens udfald: "Du har en forræder her, Aslan". Edmund, konstaterer Lewis, "var holdt op med at tænke på sig selv efter alt det, han havde været igennem, og efter den samtale, han havde haft samme morgen. Han blev simpelt hen bare stående og kiggede på Aslan.

Det syntes ikke at have nogen betydning, hvad heksen sagde. Her har vi næsten lyst til at bryde ud i et "Halleluja!" og synge med på Wesleys vers:

"Bort med tvivlen, bort med sorgen,
bort med vantro, frygt og skam!
Ingen uro for i morgen,
al bekymring lagt på ham!
Tak, o tak for al din frelse,
du, Guds dyre offerlam!

"Hans brøde var ikke rettet mod dig", svarer Aslan, men heksen giver ikke så let op, og minder Aslan om "Den store Troldom".

Aslan har selvfølgelig ikke glemt selv det mindste af, hvad "der står indridset i scepret hos kejseren hinsides havet" og hvad der står skrevet på Stenbordet. Men han vil gerne kende heksens fortolkning af den store troldom og ifølge den, har hun krav på blod, hvis nogen forsynder sig mod den evige pagt. Edmunds liv tilhører derfor hende.

Djævelens krav

Lewis er her ude på dybe vande. At der måtte finde død sted til forløsning af overtrædelserne (se Heb 9:15) er der fuldt bibelsk belæg for. At Kristus er offerlammet, kendt før verdens grundlæggelse ligger ligeledes fast. Og at ofret var for Gud, og at Gud var modtageren af det, ligger også fast.

Men Lewis synes at hævde, at det er djævelen, som kan kræve ofret, og som det ofres til. Det er en teologi, som fremførtes af visse af kirkefædrene, men ikke af Bibelen.

I dybeste harmoni med Skriften er det dog, at en uskyldig opofrer sig for den skyldige, at Aslan lader Den store Troldom ramme sig selv, og at Edmund dermed går fri, og ikke nok med det, at hele Narnia reddes fra heksens forbandelse og magt.

Aslan benægter ikke, at "Den store Troldom" er til, og at den gælder og må følges. Edmunds søskende - ikke mindst Susan ser det grusomme i situationen og foreslår forsigtigt, om de ikke kan glemme det med "Den store Troldom", ja ligefrem modarbejde den. Hun minder her påfaldende om apostlen Peter og hans hårdnakkede afvisning af, at kors og død skulle overgå hans herre og mester.

"Modarbejde kejserens troldom?" sagde Aslan, idet han vendte sig mod hende med noget, der kunne ligne vrede rynker, i panden. Og der var aldrig siden nogen, som stillede ham dette forslag".

Også dette samsvarer nøje med evangeliernes beretninger.

Edmund ser på løvens ansigt, og en trykkende fornemmelse går gennem ham; en overgang tænker han på, om han burde sige noget, "men et øjeblik efter blev han klar over, at det ikke blev forventet af ham, at han skulle foretage sig andet end at vente og gøre, hvad han fik besked på".

Edmund har lært, at hans sag står og falder med Aslan; han er bedrøvet over de store omkostninger, det har for Aslan at påtage sig hans sag, men han har lagt den fra sig; liv og død afhænger nu for ham helt af Aslan. Han kan ikke andet end vente og adlyde.

Alene med Fjenden

Aslan befaler alle at trække sig tilbage. Han ønsker at tale alene med heksen. Alle Aslans fæller og Narnias dyr og andre væsener, som er på Aslans side, er forfærdeligt tyngede og bedrøvede ved situationen. Stilhed sænker sig over hele landskabet. Skal vi jævnføre med evangeliefortællingen svarer dette til Jesu dåb, fristelserne i ørkenen, den store beslutning om at drage op til Jerusalem og Getsemanekampen taget under et, alle de steder i Jesu liv, hvor Jesus tager kampen op mod fjenden, indvier sig til Faderens vilje og retter blikket mod korset.

Lidt efter er Aslan tilbage og fortæller nu sine venner, at han "har ordnet sagen, og at heksen har frafaldet sit krav på jeres broders blod".

Atter breder liv, åndedræt og snakken sig over skaren af væsener omkring Aslan. "Heksen var netop ved at vende sig bort med et udtryk af ondsindet fryd i ansigtet, da hun stoppede og sagde: "Men hvordan kan jeg vide, om dette løfte vil blive holdt?"

"Haa-a-arrh!" brølede Aslan, idet han halvvejs rejste sig fra sin trone; og hans store gab blev lukket mere og mere op, og brølet blev højere og højere, og efter at have stået og stirret med vidtåben mund et øjeblik hev heksen op i skørterne og løb i bogstaveligste forstand for livet".

At Aslan ikke er "en tam løve" får vi at se her. Han er fuldkommen fri og ligger ikke under for nogen, heller ikke for heksen. Hun kan bilde sig ind, at hun har vundet en forfærdelig sejr over ham, men vent, der kommer en sandhedens time.

Aslan, får vi senere at se, har valgt at ville sætte livet til for at redde Edmund og redde Narnia, men han har ikke prisgivet sin sjæl til heksen, og han har ikke abdiceret fra sin kongemagt eller på nogen måde opgivet sin trone, tværtimod.

For hende bare at antyde, at Aslan er som hun, og at det så meget som bare har strejfet hans tanker at gå fra sit ord og hitte på en lettere og mindre smertefuld udgang, er majestætsfornærmelse i allerhøjeste potens, og for det får hun Aslans vrede at mærke, og det på en måde som både overrasker hende og får hende til at forføje sig bort i ilende fart.

Aslans lidelse og triumf

Vi er nu kommet til hjertet af Narniakrøniken.
Til det punkt, som lukker hele fortællingen op.
Parallellerne er tydelige til Jesu lidelseshistorie.

Vi bevæger os nu ind i hjertet af Narniakrøniken, til det punkt, som giver fortællingen sammenhængskraft og forsyner os med den fortolkningsnøgle, som lukker hele fortællingen op for os.

Det korte og lange, som disse fortællinger er om, er Aslans død for det rige og de skabninger, han har skabt og hans genopstandelse til triumf og sejr.

Ingen kan have den ringeste tvivl om, hvor Lewis henter sin inspiration til netop de fortællinger; der er vel heller ikke mange steder i hans store forfatterskab, hvor han selv personligt er mere overbevist om den underliggende sandhed bag det han skriver om, og hvor hans litterære geni udfolder sig så meget som her.

Sammenholdt med evangeliernes fortælling af Jesu lidelseshistorie, som begynder med indtoget i Jerusalem en uge før påske og slutter med, at Jesus 40 dage efter sin opstandelse oprykkes til himlen til Guds trone, genemlever Aslan og børnene et lignende forløb.

Den afgørende uge i Jesu liv og den afgørende "uge" i Aslans liv er temaet i denne store fortælling.

Lewis maler denne fortælling med en fin pensel og får utroligt mange detaljer med. Gang på gang, når vi læser denne fortælling om Aslans kvalfulde lidelse og triumferende kommen til live igen, griber vi os selv i at blive opmærksomme på lidelsesfortællingen, som var det første gang, vi læste den. Kan vi f.eks., når vi hører om "Berunas Vadested", undgå at tænke på Getsemane?

Den sidste uge i Jesu liv er ifølge evangelierne præget af planlægning lige fra yppersteprænsternes hemmelige plan til en gang for alle at skaffe sig af med Jesus af Nazaret til Judas' forræderi, men også af Jesu planlægning. Det forhold genspejler sig i Lewis' fortælling om, hvordan løven Aslan møder sin død.

Samtidig fornemmer vi tydeligt, at kampen mellem den hvide heks og Aslan også har en dimension, som rækker langt ud over tiden og landet Narnia. Lewis skaber med sin digtning rammer omkring dette drama, som associerer til de rammer, Det Nye Testamente sætter Jesu død og opstandelse ind i.

Vi kan måske endda driste os til at tale om "teologi i børnehøjde", men vel at mærke teologi, som ikke går på kompromis, men får det hele med og lader korset stå tilbage med hele dets mysterium af forløsende og livgivende kærlighed. Man må være gjort af is, som heksen er det, hvis man kan gå fra læsningen af disse kapitler uden at være dybt berørt.

Definitivt slag

Det, som skal til at ske, bestemmer Narnias og verdens skæbne for altid. Det er det altafgørende slag, og den, som vinder det, har vundet definitivt, men det er ikke det sidste slag. Ind imellem det og enden ligger adskillige slag, som de følgende bind i Narniakrøniken beretter om, og der er en lang vej til "Det sidste slag". Men udfaldet af alle de efterfølgende slag er givet med udfaldet af dette slag.

Slaget her, som udkæmpes alene mellem Aslan og den hvide heks, og som synes at ende med heksens triumf, er dårligt nok til ende, før kong Peter og hans medkonger i Narnia skal udkæmpe deres slag med heksen og hendes horder.

Sådan er det også med Jesus og hans samvær med disciplene den sidste uge i hans liv; på mange måder og på afgørende vis handler det om den fremtidige strategi i den kamp mod mørkets kræfter, som for alvor sætter ind med Jesu død:

"Efter et måltid, som blev indtaget ude i det fri på bakketoppen, fik de for en stund travlt med at tage teltet ned og pakke forskellige ting sammen. Inden klokken blev to, var de marcheret af sted i nordøstlig retning. De gik i et mageligt tempo, for de skulle ikke nå så langt. Under den første del af turen satte Aslan Peter ind i sin strategi".

Dette både minder og ikke minder. Og sådan skal det være. For dette er Narnia og ikke Jerusalem år 30. Men kender man evangeliefortællingen, vækker det minder om Jesus på tempelpladsen om dagen og tilbagetrukket til Martas og Marias hjem i Betania om aftenen.

Den store tale på Oliebjerget og lignelserne om verdens ende, som Jesus fortalte sine disciple i de dage, såvel som Johannes 12 og 13 rinder os i hu. Og at vi er i den sidste uge, og efterhånden som fortællingen skrider frem, mere og mere nærmer os midten af denne uge, bliver også tydeligere og tydeligere:

"Og han fortalte hele tiden Peter, hvordan han skulle lede manøvrene, og sagde ting som..... "Du må sende spejdere ud for at forvisse dig om, at hun (heksen) ikke gør dit eller dat,"indtil Peter til sidst sagde: "Men du er der jo selv, Aslan," "Det kan jeg ikke love dig," svarede løven. Og han fortsatte med at give Peter instruktioner. Under den sidste del af turen var det Susan og Lucy, der så mest til ham. Han sagde ikke ret meget, og det forekom dem, at han var bedrøvet".

Peters (apostlen) "dumme" initiativ om at have sværd med er også med, men kun som en kort bemærkning.

"Aslans humør påvirkede alle den aften. Peter følte sig også utryg ved tanken om at skulle styre slaget på egen hånd; nyheden om, at Aslan måske ikke ville være til stede, var kommet som et stort chok for ham. Aftensmaden blev indtaget i stilhed. Alle fornemmede, hvor meget anderledes alting havde været den forrige aften eller blot den samme morgen. Det var, som om de gode tider, der kun lige var begyndt, allerede var ved at få en ende."

Det er uden tvivl den sidste aften og sidste nat, Jesus havde sammen med disciplene, det er meningen, vi skal associere til, når vi læser denne skildring. Det er en aften og nat fyldt af megen bekymring, frygt og sorg. Det er også forræderiets nat, og den nat, hvor mørket har magten. Lucy har en tydelig uro og fornemmelse af, at "der vil ske noget forfærdeligt med Aslan".

Aslans sidste nat

De følgende sider af fortællingen handler om det, som i Aslans liv er pendanten til Getsemane i Jesu liv:

"Aslan! Kære Aslan!" sagde Lucy. "Hvad er der i vejen? Kan du ikke fortælle os det?" "Er du syg, kære Aslan?" spurgte Susan. "Nej," sagde Aslan. "Jeg er ensom og bedrøvet. Læg jeres hænder på min manke, så jeg kan mærke, at I er der, og lad os så gå videre sådan."

Og fortsætter vi i rækken af analogier til evangeliefortællingen, som den fortsatte fortælling om Aslans sidste nat bringer i hu, kommer vi til pågribelsen, forhører-ne og forberedelserne til selve korsfæstelsen:

"Der stod en stor skare forsamlet hele vejen rundt om Stenbordet, og selv om månen skinnede (i evangeliet er det påske), bar mange af dem fakler, som udsendte uhyggelige røde flammer og sort røg. Og hvilke væsener var de ikke! Der var trolde med kæmpestore tænder og ulve og mennesker med tyrehoveder; ånder fra onde træer og giftige planter, og andre skabninger, som jeg ikke vil

beskrive, for hvis jeg gjorde det, ville de voksne nok slet ikke give dig lov til at læse denne bog - huldrer og furier og nattemarer, fantomer, gespenster, dæmoner, kimærer, gnomer og nøkker. Faktisk kunne man finde alle dem, der var på heksens side, og som ulven havde sat stævne på hendes bud. Og lige præcis i midten, oppe på bordet, stod heksen selv."

"Dette er jeres time, og mørket har magten" (Luk 22:53), sagde Jesus til dem, der var kommet for at pågribe ham. Alle onde skabninger - mennesker og dyr, mytologiske skikkelser og eventyrfigurer, dæmoner og sådanne skabninger, vi kun kan tro hører hjemme i helvede og i helvedes torturkamre - er mødt op for at håne Aslan og pine ham og nyde at se ham dø.

Flere gange fremhæver Lewis Aslans stille, selvhengivende og majestætiske optræden. Selv i sin død er han konge, og selv nu frygter hans fjender ham:

"Der hævede sig en skrækslagen hylen og mumlen fra væsenerne, da de så den store løve komme gående op imod sig, og et øjeblik syntes selv heksen at være lammet af frygt. Så genvandt hun fatningen og udstødte en vild og uhyggelig latter."

"Da Jesus sagde: "Det er mig," veg de tilbage og faldt om på jorden" (Joh 18:6). "Da Pilatus hørte de ord, blev han endnu mere bange" (Joh 19:8). "Han blev plaget og mishandlet, men han åbnede ikke sin mund; som et lam, der føres til slagtning, som et får, der er stumt, mens det klippes, åbnede han ikke sin mund" (Es 53:7). Det er bibelord, som disse, som vækkes til live i vor hukommelse, når vi læser Lewis' betagende skildring af Aslans optræden på sin fornedrelses og lidelses dag:

"Så kom andre - onde dværge og aber (Lewis synes ikke at have haft meget til overs for aber, jvf aben Finte i "Det sidste slag") - styrtende til for at hjælpe dem, og i fællesskab rullede de den store løve om på ryggen og bandt hans fire poter sammen, mens de hujede og jublede som om de havde gjort noget modigt, selv om løven kunne have fældet dem alle med blot én af sine store poter, hvis han havde villet. Men han mælede ikke en lyd....."

Kærlighed og styrke

Igen har vi en henvisning til Aslans poter, til den magt af både almægtig kærlighed og almægtig styrke, Aslan sidder inde med. Selv nu er han ikke svækket, og han er ikke i sine fjenders magt et sekund længere end han selv giver lov. Og hvad fjenderne angår, kan deres ynkelighed næppe beskrives mere rammende, end det bliver gjort her.

Hvad Lucy, Aslans måske mest hen-givne ven angår, beskrives hendes reaktion betagende med disse ord:

"Åh, hvordan kan de dog gøre det?" sagde Lucy med tårerne strømmende ned ad kinderne. "De udyr, de udyr!" - for nu, hvor den første forskrækkelse var overstået, forekom Aslans nøgne ansigt hende at være mere tappert og smukt og tålmodigt end nogen sinde."

Omsider har pøbelen fået sit. Og igen understreger Lewis løvens format: "Han var så kæmpestor, at det kostede dem voldsomme anstrengelser at løfte ham op (på Stenbordet). Og som da heksen ville dræbe Edmund, sådan "blottede hun sine arme, som hun havde blottet dem den forrige nat, da det havde været Edmund i stedet for Aslan". Stærkere kan Lewis ikke bekende sin tro på stedfortrædende død.

Heksens hån

Som heksen løfter kniven for at bore den i Aslan, kan hun ikke afholde sig fra hånende at proklamere sin triumf. Men kan hun virkelig tro, hun har vundet? Hun har hele sit liv levet på en løgn, en illusion om, at hun er verdens herskerinde. Hun må naturligvis tro på den løgn, hvormed hun har lagt verdener og menneskeliv øde, hvormed hun også har bragt kulde ind over verden. Men løgn bliver aldrig sandhed, og hvad Den store Troldom, hun henviser til, angår, ved hun lige så lidt besked, som hun ved om alle andre sandheder.

Sandhed har hun aldrig kendt, og som sin ultimative triumf udfordrer hun nu Aslan og fortæller ham, at han dør forgæves: "Men når du er død - hvad skal da kunne forhindre mig i også at dræbe ham (Edmund)? Hvem vil så kunne redde ham? Vid at du har givet mig Narnia til evig tid, og du har mistet dit eget liv og ikke reddet hans. Fortvivl og dø med denne viden".

Nogenlunde sådan har verden set ud for særdeles mange - og ser den fremdeles ud for de mange, som Jesus ikke er levende realitet for - da Jesus udåndede på korset og få øjeblikke senere blev taget livløs ned af korset og lagt i en grav. Men sådan tager verden sig ikke ud.

For heksen tager lige så meget fejl her, som hun har taget fejl af alle andre ting. For der er en "endnu større troldom fra før tidernes morgen", som hun ikke kender til. "Den visdom har ingen af denne verdens herskere kendt, for havde de kendt den, ville de ikke have korsfæstet herlighedens Herre" (1 Kor 2:8).

Narnias påskemorgen

Indledningen til kapitel 15, hvis tema vi uden at ramme ret meget ved siden af kunne kalde Narnias påskemorgen, begynder uendelig trist. Heksen, som endnu er beruset af sin "sejr", er tørstig efter mere blod.

Og nu er det børnenes og de øvrige af Narnias skabninger, som er loyale over for Aslan, nu er det deres liv, det gælder. De på deres side er alt for meget "fyldt af bedrøvelse og skam og rædsel over Aslans død" til virkelig at føle den overhængende livsfare, de er i.

Et dæmonisk mørke hviler over landet, som der hvilede et mørke over "hele jorden" fra "den sjette time indtil den niende time" (Matt 27:45), de timer hvor Jesus dør. Discipelflokken var flygtet i vild panik og spredt for alle vinde, og da den igen er samlet, er det "inde bag lukkede døre af frygt for jøderne" (Joh 20:19).

Lewis anslår de samme ting ved den måde, han indleder fortællingen i kapitel 15 på. Også den omsorg og kærlighed, kvinderne lagde for dagen i forbindelse med Jesu gravlæggelse reflekteres i Lewis' fortælling. Og når det gælder Aslan - den myrdede Aslan - viser også musene ærbødighed og gør det ved med deres skarpe tænder at gnave båndene som binder ham til Stenbordet over.

Pigerne gør arbejdet færdigt: "Aslan lignede mere sig selv uden dem. For hvert øjeblik, der gik, kom hans ansigt til at se mere og mere ædelt ud, for det blev hele tiden lysere, så de bedre og bedre kunne se det." Og nu begyndte fuglene at synge. "Det var ganske tydeligt ikke længere nat, men morgen".

"Solopgangen havde fået alting til at se anderledes ud - alle farverne og skyggerne havde forandret sig - at de et øjeblik ikke kunne se, hvad der var sket. Men så fik de øje på det. Stenbordet var flækket midt over og gået i to stykker; og Aslan var intetsteds at se. ..... "Åh, det er forfærdeligt", hulkede Lucy. "Kunne de i det mindste ikke have ladet hans lig være?" "Hvem har gjort det?" råbte Susan. "Hvad betyder det? Er her troldom på spil igen?" "Ja!" buldrede en stemme bag dem.

“Her er troldom på spil.” De vendte sig om. Dér, midt i sollyset, større end de havde set ham før, stod Aslan og rystede sin manke (for den var åbenbart vokset ud igen.) .....

.....”Men hvad betyder det alt sammen?” spurgte Susan, da de var faldet noget til ro. “Det betyder,” sagde Aslan, “at selv om heksen kender til “Den store Troldom”, så er der en endnu større troldom, som hun ikke ved noget om. Hendes viden går kun tilbage til tidernes morgen. Men hvis hun havde kunnet kigge en smule længere tilbage, ind i stilheden og mørket før tidernes morgen, ville hun dér have set en anderledes besværgelse. Hun ville have vidst, at når et villigt offer, som ikke har begået forræderi, bliver dræbt i stedetfor en forræder, revner Stenbordet og selve Døden bliver besejret.”

Alt er forvandlet

Livet er vendt tilbage til Aslan og til Narnia. Alt er forvandlet. En ny kraft og styrke og en jublende og legende glæde spreder sig fra Aslan til børnene. Som i evangeliernes beretninger om Jesus i de 40 dage mellem opstandelsen og himmelfarten, hvor han pludselig var der og lige så pludseligt var borte igen, er Aslan der pludselig, og så med et er han borte igen. Pigerne får lov til at komme ham nærmere end før; Aslan ligefrem leger tagfat med dem og giver dem endda lov til at ride på hans ryg, og

“så stoppede han brat og uventet op, så de alle tre rullede rundt i en lykkeligt leende bunke af pels og arme og ben. Det var en tumlende og vilter leg, som ingen uden for Narnia nogen sinde har oplevet magen til; Lucy kunne ikke rigtigt finde ud af, om det var som at lege med et tordenvejr eller som at lege med en killing. Og det sjove ved det var, at da de alle tre til sidst lå og gispede i solen, følte pigerne sig ikke længere den mindste smule trætte eller sultne eller tørstige”.

“Og nu til sagen,” sagde Aslan et øje-blik efter. “Jeg kan mærke, at jeg skal til at brøle. I må hellere stikke fingrene i ørerne.” Og det gjorde de så. Og Aslan rejste sig, og da han åbnede munden for at brøle, blev hans ansigt så frygtindgydende, at de ikke turde kigge på det. Og de så alle træerne foran ham bøje sig for hans brøl som græsset på en eng bøjer sig for vinden. Så sagde han ..... “

Jamen det er mageløst. Det er ikke kun en beskrivelse af en stemning, vi har her; frelseshistorie og teologisk reflektion indgår i den - og det på det allerdybeste plan - uden at vi på noget tidspunkt træder ud af fortællingen og af billederne. Det er det dybt fascinerende og engagerende ved det, Lewis kan.

Påskemorgen i frelseshistorien vender op og ned på alle ting. Den gamle verdens-orden får sit dødssår. En ny tidsalder begynder at gry. Den kommende verden, hvor døden og synden ikke er mere, og hvor Satan ligger knust for vore fødder, er indledt. Natten viger, og morgenen er på vej.

Allerede nu er vi på vej ind i Guds riges fremtid. Og det er så definitivt og endegyldigt, at der aldrig vil kunne laves om på det. Også selvom om mørket, natten og døden ustandseligt søger at vende tilbage, og Djævelen stadig opfører sig som om, at det er ham, der vandt sejr.

Således også i Narnia. Her har Aslan for evigt sikret sig, at Narnia altid forbliver hans, og at hans vilje for dets fremtid ultimativt vil ske.

Endnu er der en del kampe, som skal kæmpes og en del modstand, som skal overvindes, og endnu vil heksen fra tid til anden genvinde styrke og vende tilbage. Men sin gamle styrke får hun

aldrig igen.

Illusionen om, at Narnia tilhører hende, vil hun stadig bære i sit bryst, men vi ved bedre. For vi kender Aslan og ved, at han ikke er en hvilken som helst løve, men Den store Løve.

Efter opstandelsen

Hvad der skete dagen efter dagen (kapitel 16 & 17).

I Narnia er det blevet forår - man mærker det alle vegne og gennem alle sine sanser. Vinteren med sne og is og kulde er forbi; glæden, munterheden, den fri og legende og overstrømmende livsudfoldelse, som fra begyndelsen var Narnias særkende, er vendt tilbage. Døden er blevet trængt tilbage og livet vendt tilbage.

De forstenede og døde vender tilbage til livet. Gårdspladsen rundt om heksens hus ligner ikke mere "et museum, men mere en zoologisk have. Alt det dødninghvide var forsvundet, og gårdspladsen var i stedet blevet et sammensurium af farver: blanke kastanjefarvede kentauerflanker, indigoblå enhjørningehorn, brogede fuglefjer, rødbrune ræve, hunde og satyrer, dværge med gule sokker og røde hætter; og birke-pigerne var klædt i sølv og bøge-pigerne i klart gennemsigtigt grønt og lærketræ-pigerne i lyse-grønt, der næsten gik over i gult. Og den dødbringende tavshed var blevet afløst af lyden af lykkelig brølen, skryden, bjæffen, gøen, piben, kurren, vrinsken, trampen, skrålen, hurraråb, sange og latter". (Igen kan jeg ikke lade være med at udtrykke min næsten næsegruse beundring for Lewis' sproglige formåen og for, at han evner at gøre sig fri af forbehold og akademisk kølighed og bare giver sin glæde luft, sprænger alle bånd og råber ud i alle verdenshjørner, at Aslan lever, og at det altså gør en forskel, en omkalfatrende forskel).

"Hele slottet (Heksens) stod tomt med alle døre og vinduer på vid gab, og lyset og den dejlige forårsluft strømmede ind til alle de mørke og onde steder, der havde så hårdt brug for det".

Hvordan kan det være muligt at sige det bedre, det som sker?

Det er som i Apostlenes Gerninger, hvor hele den lange bog ligesom ånder i bevidstheden om, at Jesus er opstanden, og at han er Herre, og at det budskab må bringes til hele verden, koste hvad det vil og alle fjender, trusler, mishandlinger, uenighed, underfundighed og død til trods.

Alt godt om Adamssons nylige filmmatisering af bogen, men netop disse fine og så afgørende reflektioner kan filmen i sagens natur ikke få med. Bogen og ordet viser sig igen som det uovertrufne medium.

Minder om vores land

Narnia er et opdigtet land, og universet omkring det er opdigtet; skabningerne, som bebor det og befolker det, er opdigtede; tiden, Narnia eksisterer i, er en fundamental anden end tiden, vores verden eksisterer i og bevæger sig i. Men Narnia giver os på et dybere plan mindelser om vores verden og vores eksistens i verden, ja mere end det om den transcendente verden (Guds verden, nådens verden), som vores verden er oprunden af og bevæges frem mod.

Fortællingerne om Narnia hjælper os dermed til bedre til at forstå vore egne liv og meningen med vore egne liv og om hemmeligheden ved at leve og vandre i tro.

Livets og årenes gang i Narnia, som vi flere gange, når vi har været i Narnia, har haft anledning til at bemærke, følger en historie-linje. Narnias historiske univers er bygget op af begivenheder som

skabelse og fald, af det Ondes indtrængen og landets undertrykkelse under det, af tilstedeværelsen afStenbordet og Kejseren hinsides Havets evigt gyldige dekreter, af Aslans komme til landet, hans død for forræderen, hans kommen til live igen med den befrielse, genopstandelse og forløsning som følger med det, af mange lykkelige og gode år, når retfærdige konger og dronninger hersker, af det Ondes stadige genkomst og den uafladelige kamp mod det, af længslen efter Aslans eget land, og af et håb, en eskatologi, en endelig kamp og strid og så den evige og evigt lykkelige historie, som hele tiden fornyer sig og aldrig får ende.

Mange af disse elementer er med stor styrke til stede i disse de to sidste kapitler af "Løven, heksen og garderobeskabet". På lignende måde forholder det sig med Jesu Kristi opstandelse i den store frelsesfortælling, det store bibelske drama. Kristi opstandelse i den nye tidsalders første og store påske er midtpunktet i dette drama og både ophavet og primus motor i den efterfølgende historie.

Guds riges endegyldige triumf er sikret i den, medens menneskets historie under synden på alle andre områder fortsætter, som om intet var hændt. Men for troen og i troens sfære er alt blevet nyt.

Den stemning med dens grundforståelse af, hvordan det hele hænger sammen, fanges fantastisk godt ind af fortællingen i disse kapitler. Sejren er vundet og bliver vundet. De døde og forstenede kaldes til live. Men der er stadig kamp - hård og dramatisk kamp, og mange såres hårdt og lider, og der er også dem, som dør.

Aslan er der og hjælper sine venner og forbundsfæller, og han kæmper også for dem, men i andre henseender er kampen deres og må føres af dem. Kun når det gælder Den hvide Heks er det Aslan selv, som går til angreb og det med "et brøl, der fik hele Narnia til at skælve lige fra lygtepælen i vest til havet i øst".

"Hvem andre kan overvinde verden", skriver apostlen Johannes i en kommentar til, hvad Jesu Kristi komme til verden betyder for Gudsriget og for os, "end den, som tror, at Jesus er Guds søn?" - Lægedom til de sårede må de (Fru Bæver og andre og ikke mindst Lucy) komme med, men gennem de gaver og midler, Aslan har givet dem.

Beskrivelse af Aslan

Det, der sker her i Narnia, er sket parallelt andetsteds, nærmere betegnet i kristendommen. I den kalder vi det påske, himmelfart, pinse, missions-og kirkehistorie. Om Lewis har tænkt det sådan, skal jeg ikke kunne sige, men sådan ser jeg det for mig, og ud fra hvad Lewis ellers har efterladt sig på tryk er det bestemt sandsynligt, at han har tænkt på lignende måde.

Skildringen af Aslan er som altid tilbedende, øjenåbnende, fuld af visdom og kærlighed. Altid træder han i karakter, altid svarer han til situationen og mere end det, aldrig træder han forkert eller griber noget forkert an. Kort sagt, der er ingen som Aslan; der har aldrig været nogen som han, og der kommer heller aldrig nogen som han. Han er den ENE og ENESTE:

En løve er så stolt over at være løve, fordi Aslan er løve, og fordi Aslan har sagt "os løver", at han ikke kan få det væk fra sine tanker og fra sit kropssprog. "Det betyder ham og mig" blev han ved med at sige "indtil Aslan havde fået anbragt tre dværge, en dryade, to kaniner og et pindsvin på ryggen af ham.

Det fik ham til at falde en smule til ro". Hvad var det, Jesus sagde, da disciplene indbyrdes drøftede, hvem af dem der var den største? "Hvis nogen vil være den første, skal han være den sidste og alles tjener".

Og ved en anden lejlighed: "End ikke Menneskesønnen er kommet for at lade sig tjene, men for selv at tjene og give sit liv som løsesum for mange".

Det er sejrens, lysets, genopvågningens, glædens dag, og den glæde må udfoldes, og intet vil heller kunne standse den. Men stadig er det også kampens og det hårde slags dag.

Medens Jesu disciple udbredte budskabet om, at graven var tom, og Jesus levede, var der andre, som udbredte rygtet om, at disciplene var kommet om natten og havde stjålet Jesu legeme.

De samme mennesker påbød også under trussel om fængsel og tortur disciplene at holde mund. Ikke længe efter stenede de Stefanus, og Saulus af Tarsus bad om fuldmagt fra ypperstepræsten og fra rådet om at kunne anholde og fængsle dem, som holdt sig til "vejen" endog i de udenlandske byer.

Kampen

Peter og hans hær af trofaste skabninger kæmper tappert, mange såres og nogle dør. Ikke mindst kæmper Edmund og såres, og lider meget. Mange, bemærker Lewis, begår den fejl, at de kæmper mod heksens våben, hendes stenkniv, fremfor mod det, hvor hun er farligst, hendes tryllestav, hendes ord, hvormed hun endnu kan forstene levende skabninger.

"Vore kampvåben", siger Paulus, "er ikke verdslige, men mægtige for Gud til at bryde fæstningsværker ned. Vi nedbryder tankebygninger og alt, som trodsigt rejser sig mod kundskaben om Gud, og vi gør enhver tanke til en lydig fange hos Kristus". "For os", skriver han i en anden sammenhæng, "står kampen ikke mod kød og blod, men mod myndigheder og magter, mod verdensherskerne i dette mørke, mod ondskabens åndemagter i himmelrummet ----- Grib Åndens sværd, som er Guds ord". "Stik dit sværd i skeden", sagde Jesus til Peter, "for alle, der griber til sværd, skal falde for sværd". Mange af kirkens åndelige og historiske fejltagelser - f.eks.korstogene - sættes på plads med den ene sætning.

Fortællingen om slaget rummer mange elementer, og som så ofte hos Lewis gemmer mange gode pointer sig i detaljen. Lucy, der i julegave havde fået flakonen med den kostelige lægende drik, havde næsten glemt alt om den.

Først da hun ser sin hårdt sårede og nærmest døende bror, Edmund, og hører Aslan sige "Skynd dig, Lucy" kom hun i tanke om den. Men så falder Lucy i staver igen og venter og venter for at se, om drikken nu også har nogen virkning på Edmund. Og Aslan skynder igen på hende: "Der er andre, der er sårede". Men Lucy kan stadig ikke rive sig løs fra Edmund. Og igen lyder Aslans stemme:

"Menneskedatter, der er også andre, som er døden nær. Skal flere dø for Edmunds skyld?"
Tildragelsen taler for så vidt for sig selv. For ofte er det os, som falder i staver og glemmer. Glemmer hvad vi har i evangeliet for en døende verden. Glemmer at række det videre. Glemmer, at det har hast.
Og også vi undres og spørger måske: Gør det nogen forskel? Virker det overhovedet? Og også vi kan have svært ved at rive os løs fra vor egen snævre sammenhæng og begive os ud i verden og række den livets ord. Mange af de første kristne blev i Jerusalem og Judæa og glemte, at ordren også lød på "Samaria og indtil jordens ender".

Edmunds tapperhed

Historien om Edmund er nu en solstrålehistorie. Ikke alene kæmpede han mere tappert og udholdende end de fleste, men "han var blevet sig selv igen og kunne atter se andre i øjnene. Og dér på slagmarken slog Aslan ham til ridder".

Edmund er historien om enhver kristen på hans eller hendes vej gennem livet, historien om synd, fejhed, forræderi og frafald og derefter om oprejsning gennem Aslans stedfortrædende død for én,

om “kærligheden, hjertegløden der her var stærkere end døden”, om omvendelse og bliven sig selv (det vi er skabt til, ja mere end det, det vi er bestemt til), også til frimodigt at turde se andre i øjnene. Det kunne være Simon Peters livshistorie, men også Lewis’ og din og min.

“Den nat (natten efter det store slag) sov de på slagmarken”. Det store og aldeles afgørende slag er slået og vundet, og den endelige sejr dermed sikret, men slaget fortsætter, så længe Narnia består (de følgende bind i krøniken minder os konstant om det og sidste bind hedder “Det sidste slag”). Men Aslan skaffer også mad til dem alle sammen og beder dem sætte sig til bords. Evangeliets bespisningsunder er rykket ind i kirkens liv. Jesus Kristus er himmelbrødet, der mætter og mætter til evigt liv.

Cair Paravel, kongeslottet i Narnia bliver igen beboet. Aslans banner vajer atter fra det. Konger og dronninger kommer igen til at sidde på dets fire troner. Kronerne får atter hoveder til at bære dem. Og er man “én gang konge eller dronning i Narnia, er man det altid”. Uden ophør, hver en stund, dag og nat. Derfor “Bær jeres værdighed vel, menneskebørn!”. Det behøver overhovedet ingen kommentarer. Det nye Testamente er fyldt af sådant royalt sprog.

Nyt kald

Det er også interessant at opleve, hvordan børnenes sprog, manérer, adfærd og daglige dont ændres med, at de løfter opgaven, og hvordan det sætter sit spor i deres eftermæle. Peter bliver Peter den Prægtige, Susan, Susan den Blide, Edmund, Edmund den Retfærdige og Lucy, dronning Lucy den Tapre. Evangeliet er et livsforvandlende budskab. At være kristen, minder Paulus os om, er at være “Guds hellige, kaldede og elskede”; det er også at have fået en ny destination for sit liv og nye mål. Det er at være Guds elskede, dadelfri børn midt i en vanartet verden.

Men Narnia er og bliver et børneværelse, men et børneværelse, som åbner for de største og videste horisonter. Og det, som sker i børneværelset, kan få betydning for livet. Og det får det for de fire børn, vi har rejst sammen med her. Og forhåbentligt også for os, som har fået lov til at følge dem på deres rejse i Narnia og se dem over skuldrene. Verden, hvorfra de kom, og verden, hvor de skal møde virkelighedens Aslan, venter forude, og en intens jagt på en hvid hjort kommer til at betyde deres afsked med Narnia, i hvert fald for denne gang. Og lige så pludselig som de kom til at befinde sig i Narnia, lige så pludselig befinder de sig igen i det store loftsværelse, hvor det gamle garderobeskab står, og står der i samme sekund, som da de forlod det.

Den moderne skole

En samtale med professor Kirk danner både afslutning og efterskrift.

Et af Lewis´ hadeobjekter - skolesystemet - får hvad det kan bære og mere til og ikke kun her, men også lidt tidligere i fortællingen, hvor vi endnu er i Narnia. Om Edmund siges det f.eks., at han ikke blot kom sig over sine sår (de mange han havde pådraget sig i kampen mod heksens hær), men at han var blevet sig selv igen efter “sit første år i den rædsomme skole, som var det sted, han var begyndt at komme skævt ind på det hele”.

Om Peter og hans søskendes rege-ringstid som konger og dronninger af Narnia siges det: “ De udstedte gode love og værnede om freden og reddede gode træer fra at blive fældet uden grund og fritog unge dværge og unge satyrer fra at blive sendt i skole og forhindrede i det hele taget geskæftige og emsige personer i at blande sig i andres affærer og bakkede op bag den almindelige befolkning, som ønskede at leve og lade leve”.

Hvilket hip til moderne, herimellem også såkaldt liberale politikere som ikke blot blander sig i, hvordan børn skal leve for at være helt rigtige, men også i hvordan voksne mennesker skal leve for

at kunne regne sig til det gode selskab. Professorens afsluttende monolog er instruktiv i mere end en henseende, men bestemt også i så henseende :

"Nej, sagde han, "jeg tror ikke, at det vil være nogen nytte til at prøve at gå tilbage gennem skabsdøren for at hente frakkerne. I vil ikke kunne komme tilbage til Narnia ad den vej. Og selv om I kunne, ville frakkerne nok heller ikke være meget værd længere. Hva'? Hvad for noget? Ja, naturligvis kommer I tilbage til Narnia en skønne dag. Èn gang konge i Narnia, altid konge i Narnia. Men forsøg ikke at prøve den samme vej dertil to gange. I det hele taget skal I slet ikke prøve at komme dertil. Det vil ske, når I mindst venter det. Og snak ikke for meget om det, heller ikke indbyrdes. Og nævn det ikke til andre, medmindre I opdager, at de selv har været ude for lignende eventyr. Hvad for noget? hvordan skal I kunne finde ud af det? Åh, det skal I såmænd nok finde ud af. De vil komme til at røbe det ved at sige underlige ting - eller måske vil I ligefrem kunne læse det i deres ansigter. Hold øjnene åbne. Du milde skaber, hvad lærer man egentlig børnene i skolen?".